

SPĚLEO

53

2009

ISSN 1213-4724

ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA	3
Zprávy z předsednictva – <i>Zdeněk Motyčka</i>	3
Pojďte s námi do jeskyně! – <i>Zdeněk Motyčka</i>	5
KONGRESOVÉ ZPRAVODAJSTVÍ	6
15. mezinárodní speleologický kongres, Kerrville, Texas, USA	
V Brně nuda nebude! – <i>Roman Šebela</i>	6
AKTUÁLNÍ INFORMACE	11
Co vyšlo nového aneb vánoce jsou za humny, myslte na dárky – <i>Jiřina Novotná</i>	11
Výzva k dodání příspěvků a barevných fotografií na obálku sborníku Speleofórum 2010	
– <i>Pavel Bosák, Milan Geršl, Jiřina Novotná</i>	12
DOMÁČÍ LOKALITY	14
Výzkumy ve Veselickém žlíbku v letech 2005–2008 – <i>Petr Barák</i>	14
Jeskyně č. 100A Okrouhlík – znovuotevření závrtu po čtyřiceti letech, jeden z možných	
klíčů k objasnění problematiky západních přítoků Suchdolských plošin – <i>Petr Barák</i>	16
ZAHRANIČNÍ AKCE	18
(Zne)užívání jeskyní na příkladu jihozápadní části Krasu (Slovinsko)	
– <i>Michal „Cimbál“ Hejna</i>	18
PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ	21
Podzemí v Hostěradicích na Znojemsku – <i>Jiří Prokop, Jiří Sobotka</i>	21
Kosterní nález medvěda hnědého v Pytlácké jeskyni u Labské Stráně na Děčínsku	
– <i>Miroslav Veselý</i>	25
SPELEOLOGICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA A TECHNIKA	33
Nácvik záchranu osob z lanových traverzů – <i>Petr Polák</i>	33
Slaňování pomocí mailonu – <i>Pavel Dobeš</i>	38
Trvalo udržatelné mapovanie jaskýň – <i>Ph. Hauselmann a pracovná skupina Topografie</i>	
<i>a mapovania UISIC</i>	40
Jak rychle obohatit tělo – pokračování – aneb o několika omylech – <i>Petr Nakládal</i>	49
TROCHA HISTORIE	53
Co asi na internetu nenajdete – <i>Ladislav Slezák</i>	53
KRÁTKÉ ZPRÁVY	56
Nález ručního granátu na dně propasti Macocha – <i>Vít Baldík, Oldřich Krejčí,</i>	
<i>Roman Novotný</i>	56
Netopýři na náš stůl – <i>Miroslav Veselý</i>	57
VÝROČÍ A VZPOMÍNKY	58
Václav Kuttan	
SÚŤAŽ O UMELECKÉ STVÁRNENIE JASKYNĚ	60

Foto na str. 1 obálky – Amatérská jeskyně – Macošský koridor. Foto: Marek Audy

Fota na str. 3 obálky – Podzemní prostory v obci Hostěradice. Foto: J. Dolejší

Foto na str. 4 obálky – Amatérská jeskyně – před sifonem. Foto: Zdeněk Motyčka

Česká speleologická společnost

SPELEOFÓRUM 2010

29. ročník • 18.–20. duben 2010

Kulturní dům Sloup • Moravský kras • Sloup

Přijměte prosím pozvání k účasti na 29. ročníku Speleofóra, jedné z nejvýznamnějších akcí, pořádaných Českou speleologickou společností. Přednášené příspěvky Vás seznámí s nejnovějšími objevy u nás i v zahraničí.

Součástí Speleofóra je vyhodnocení a ocenění největších úspěchů českých speleologů i nejlepších příspěvků.

Předsednictvo ČSS vyhodnotí a udělí:

- Cenu za největší objev členů ČSS v ČR
- Cenu za největší objev členů ČSS v zahraničí
- Zvláštní cenu Speleofóra

Divácká porota vyhodnotí a udělí:

- Cenu za největší objev členů ČSS v ČR
- Cenu za největší objev členů ČSS v zahraničí
- Cenu za nejlepší příspěvek do sborníku Speleoforum
- Cenu za nejlepší přednášku (prezentaci)
- Cenu za nejlepší poster

Po dobu akce bude probíhat soutěž o nejlepší prezentaci formou posteru. Pro prezentaci posterů budou připraveny panely obvyklých rozměrů.

Program Speleofóra:

Pátek 18.4.

do 18.00 Příjezd účastníků
20.00 Slavnostní zahájení
13.30-18.00 Přednášky

Sobota 19.4.

8.30-11.30 Přednášky
20.10-23.00 Přednášky
20.00 Vyhlášení cen

Neděle 20.4.

9.00 Exkurze

Ubytování:

Zájemci mají možnost zajistit si ubytování v některém ze smluvních ubytovacích míst:

- **Rekreační středisko Čermák ve Sloupu**
www.rscermak.cz, tel+fax: 516 435 328

- **Autocamp Sloup**
e-mail: ousloup@bknet.cz, tel: 516 435 237

- Další penziony a hotely v obci Sloup a v okolí.

Stravování:

V obci Sloup se nachází několik restaurací a pivnic.

V kulturním domě bude v rámci Speleofóra otevřen bar a stánek s občerstvením.

Objednávky ubytování a stravování přijímají provozovatelé jednotlivých zařízení.

Vstupné: 180Kč

Aktuální informace budou zveřejňovány na www.speleo.cz

ZPRÁVY Z PŘEDSEDNICTVA

Zprávy z předsednictva

Zdeněk Motyčka

předseda ČSS

Tentokrát bych se rád zmínil o dvou mimořádných událostech, které významně přesahují rámec České speleologické společnosti.

První z nich je nedávno proběhnuvší 15. mezinárodní speleologický kongres v Kerrvillu v USA. Podrobnější článek naleznete na jiném místě tohoto čísla, a proto se omezím jen na jeden, avšak o to důležitější moment této akce.

Součástí kongresu je kromě odborného programu, exkurzí, výstav a bohatého doprovodného programu také zasedání Valné hromady Mezinárodní speleologické unie (UIS). Její agenda je podobná té na naší valné hromadě, ovšem v globálním měřítku a delegáti zastupují nikoliv kluby, ale jednotlivé členské státy. Součástí agendy je i rozhodnutí o pořadateli následujícího kongresu a jak již víte, za místo konání v pořadí 16. mezinárodního speleologického kongresu byla vybrána Česká republika.

Již od roku 2004 pracovalo několik jedinců na rozvíjení myšlenky pokusit se po 40 letech opět zorganizovat kongres v naší zemi. Od prvotního představení tohoto úmyslu na kongresu v Aténách v roce 2005, přes celou řadu dalších prezentací a jednání a podání kandidatury v roce 2008, jsme se propracovali až k letošnímu úspěšnému získání pořadatelství.

Každému však musí být jasné, že to je pouhý začátek a vše skončí až v roce 2013, poté, co odjede poslední účastník kongresu. Mezitím bude zapotřebí vykonat obrovské množství práce, strávit stovky dlouhých hodin přípravou odborného programu, tisíců stran materiálů, absolvovat desítky schůzek a jednání, připravit prostory a zázemí kongresu, zajistit doprovodný program a exkurze, které se budou konat po celé střední Evropě.

Na druhou stranu přinese tato mi-

možná událost několik jedinečných možností pro Českou speleologickou společnost a celou Českou republiku.

Předně není každému z nás umožněno cestovat a prezentovat výsledky své práce někde ve světě, ale tentokrát přijede světová speleologická veřejnost k nám a bude stačit jen využít jednu z nabízených možností prezentace. Ať už přednášku v některé z četných oborových sekcí, nebo, v případě jazykových bariér, postačí poster či mezinárodně srozumitelná forma – fotografie. Na důstojnou prezentaci domácích jeskyňářů bude samozřejmě pamatováno především! Naši kolegové z celého světa však také nepřijedou s prázdnou a naopak bude tedy zajímavé získat informace o světovém speleologickém dění z první ruky.

Přítomnost až několika tisíců cizinců je také významná pro město Brno, Moravský kras, region Jižní Moravy i četná další místa a regiony v ČR, kam budou směřovány odborné či poznávací exkurze. Jedním z cílů kongresu je totiž prezentovat naši krásnou zemi a přilákat k nám další návštěvníky.

V případě úspěšného kongresu tak nebude zanedbatelný ani jeho finanční přínos, jak pro Českou speleologickou společnost, tak následně i pro další partnery.

Nyní jsme však na samém počátku příprav a jedním z prvních úkolů je najít dostatek dobrovolníků, kteří jsou ochotni a schopni přiložit ruku k tomuto velkému společnému dílu. V současnosti již existuje jádro organizačního týmu, čítající desítku z nás, na kterých bude ležet největší tíha strategického plánování,

logistiky a financování. K ruce však potřebují další desítky spolupracovníků, kteří se stanou prodlouženými pažemi a budou zajišťovat jednotlivé střípky celkové mozaiky.

Zde mi dovoluji, abych se na Vás obrátil s výzvou a žádostí o pomoc, neboť má-li se dílo podařit, musí se stát věcí co největšího počtu z nás. Kdokoliv z Vás, ochotný pomoci, ovládající alespoň jeden světový jazyk, je proto vítán a může se připojit k rodícímu se týmu.

Druhou mimořádnou událostí je výstava České speleologické společnosti a Národního muzea „Pojďte s námi do jeskyně“, která byla nedávno zahájena v historické budově Národního muzea.

Podrobnější informace naleznete rovněž ve zvláštním článku a tak jen krátce. Na konci roku 2008 uplynulo 30 let od vzniku České speleologické společnosti, přesto jsme se rozhodli počkat s důstojnou připomínkou výročí až na letošní rok, kdy se podařilo uskutečnit historicky první přehlídku naší činnosti na tomto významném místě. Dostalo se nám tím mimořádné pocty a naší práci velkého uznání.

Uspořádáním výstavy se nám naskýtá jedinečná možnost seznámit tisíce návštěvníků z České republiky i zahraničí (výstava je dvojjazyčná) s činností České speleologické společnosti a speleologií obecně.

Zvěte proto své přátele, partnery a příznivce do Národního muzea, taková příležitost se totiž v brzké době opakovat nebude!

Pojďte s námi do jeskyně!

Zdeněk Motyčka

Dne 6. října 2009 byla slavnostní vernisáží zahájena stejnojmenná výstava České speleologické společnosti a Národního muzea.

Tomuto okamžiku předcházelo více než rok příprav, kdy bylo nejprve nutné uspět s projektem na uspořádání výstavy u představitelů Národního muzea a výstavní rady a poté mohla začít mnohaměsíční práce na libretu, scénáři, architektonickém řešení, shánění exponátů, přípravě a tisku panelů, až po poslední instalaci.

Výstava, pořádaná u příležitosti 40. výročí objevu Amatérské jeskyně a u příležitosti 30 let od založení České speleologické společnosti si klade za cíl prezentovat atraktivní svět nepřístupných jeskyní a jejich objevování, přiblížit úsilí českých speleologů – členů ČSS, metody a výsledky jejich práce, zejména v uplynulých 30 letech, kdy se podařilo objevit v České republice i v zahraničí desítky kilometrů nových, často unikátních podzemních prostor.

Ve více než 50 vitrínách návštěvník nejprve nahlédne do historie zkoumání jeskyní v našich zemích a dozví se, jak se objevují jeskyně dnes. Pozná, které jeskyně se nám podařilo v poslední době objevit a zjistí, že jeskyňáři, ačkoliv dobrovolníci, přistupují ke zkoumání jeskyní s naprosto profesionálním přístupem.

Pro nejmenší návštěvníky byl

uprostřed výstavního prostoru postaven abstraktní model jeskyně, v jejichž zákoutích mohou zakusit pocity objevitelů, zhlédnout sestřih zajímavých filmů se speleologickou tematikou a absolvovat vědomostní soutěž o krasu a jeskyních.

Na výstavě se více či méně podílely desítky osob, jednak členové ČSS, kteří poskytli fotografie, texty a převážnou část exponátů, dále představitelé řady institucí, zejména muzeí, kteří laskavě zapůjčili některé historické exponáty a rovněž pracovníci Národního muzea, kteří svým přístupem výstavu jednak umožnili a zároveň ji připravili do současné podoby.

Všem zúčastněným patří velké poděkování!

Myslím, že není potřeba příliš se zmiňovat o tom, o jak významnou událost v životě České speleologické společnosti se jedná a jakého uznání se tím naší práci dostává. Určitě však stojí za opětovné připomenutí, že teprve tím, že svoji práci pečlivě zaznamenáme, zdokumentujeme a srozumitelně o ní dáme vědět široké veřejnosti, se jí dostane skutečného zhodnocení a smyslu.

Výstava se koná v prostorách tzv. Hollarea v historické budově Národního muzea na Václavském náměstí a potrvá do 31. ledna 2010. Členové ČSS mají po předložení členského průkazu 50% slevu vstupného.

KONGRESOVÉ ZPRAVODAJSTVÍ

15. mezinárodní speleologický kongres, Kerrville, Texas, USA V Brně nuda nebude!

Roman Šebela

Brno 2013. Mezinárodní speleologický kongres pro dva až tři tisíce jeskyňářů z celého světa po čtyřiceti letech opět v České republice pod heslem: „Kde se historie potkává s budoucností“. S cílem obhájit kandidaturu ČR na pořádání tohoto kongresu odjíždí malá výprava s velkými ambicemi ve složení Pavel Bosák (po vlastní ose), Zdeněk Motyčka, Jan Motyčka a Roman Šebela do univerzitního kampusu v texaském městečku Kerrville v USA. V této ospalé díře, jak ji pojmenoval sám Voskovec, který zde strávil nějaký čas během své emigrace, probouzí život setkání jeskyňářů na 15. mezinárodním kongresu pořádaném National Speleological Society (NSS).

V Brně nakládáme několikakilogramové balíky plné propagačních materiálů o České speleologické společnosti, o Brně a o České republice, které pečlivě balíme do úhledných beden, stejně jako naše osobní bačky. Po přenocování v Praze odlétáme ranním letadlem směr Amsterdam a pak po několikahodinovém

letu přistáváme v texaském Houstonu. „Houstone, máme problém!“ S touto otřepanou frází začíná naše mise. Po „dokonalém“ prověření našich obličejů unuděnými imigračními úředníky zjišťujeme, že polovina našich zavazadel, včetně mých osobních, skončila někde v New Yorku na Východním pobřeží. Nezbývá mně nic jiného, než v kraťasech a s kreditkou v kapse pokračovat směrem na západ. Pronajímáme si osobního Hyundaje a po několikaúrovňových dálničních obchvatech projíždíme Houstonem a přes San Antonio po známé dálnici 10 se dostáváme do 500 km vzdáleného Kerrvillu. Totálně znavení 25hodinovým cestováním a neschopností nalézt Schreinerovu univerzitu ukončujeme naši cestu v sousedícím motelu Super 6.

S denním předstihem se připravujeme na zahájení samotného kongresu. Dalšího dne sháníme české pivo, doráží naše pečlivě prohlédané bedny a tak můžeme připravit náš prezentační

Předseda ČSS Zdeněk Motyčka slavnostně přebírá vlajku UIS po vítězném hlasování valné hromady UIS o konání 16. mezinárodního speleologického kongresu v Brně v roce 2013 z rukou G. Veniho – prezidenta kongresu v Kerrvillu. Foto: Fadi Nader

Registrace kandidátů UIS. U registrace úřaduje P. Bosák, v pozadí Z. Motyčka předává jednotlivým kandidátům zastoupených zemí materiály představující kandidaturu na pořádání kongresu v Brně v roce 2013. Foto: Roman Šebela

stánek, který, jak se ukázalo v průběhu akce, byl asi jedním z nejpřitažlivějších. Od barevných posterů demonstřujících činnost České speleologické společnosti u nás i ve světě, přes publikace spojené s Českou speleologickou společností, až po veselé butony a odznáčky zvoucí na příští kongres do Brna do České republiky. Kongres se rozbíhá slavnostním zahájením v neděli ráno, což zřejmě způsobilo poměrně malou účast prvních návštěvníků kongresu. Nad auditoriem kampusu je slavnostně vztyčena modrobílá vlajka UIS za doprovodu květnatých proslovů hlavních představitelů kongresu a NSS – Andyho Eavise, prezidenta UIS, Gordona Birkhimera, prezidenta NSS, Georgieho Veniho, prezidenta kongresu a dalších. V budovách univerzitního městečka jsou již připraveny nebo se ještě připravují stánky prodejců, výstavy, kongresové semináře, lezení a další kongresové aktivity. Nastává každodenní kolotoč prezentací, zasedání, rokování a neustálého pendlování mezi klimatizovanými budovami a 40° venkovní výhni. Trochu „odpočinku“ od denního úmorného vedra přinášejí večerní párty většinou ve stylu country, teplého piva a mechanického rodeového býka. Asi největším zážitkem je blues-rock&rollový jeskyňářský band kolem Billa Stona, Terminal Syphons.

Během prezentace na našem stánku se setkávám s řadou někdy významných, někdy více zajímavých osůbek a osobností speleologického světa. Během podávání informací o možném kongresu v ČR se se mnou dává do řeči staříček vetchý jeskyňář, Američan, který se během hovoru snaží rozpomenout na

jméno známého jeskyňáře, v jehož bytě v Brně přespával někdy v 50. letech při své cestě po Československu. Ptá se, jestli ho neznám, měl brýle a vousy. Snažím se připomínat jména jako např. Audy, Cigánek, Chaloupka atd. Nespokojen se svou pamětí odchází, aby se zanedlouho přišoural a s rozzářenými očima na mě z dálky haleká Absolón, jmenoval se Absolón. Byl to Red Watson, dlouholetý průzkumník Mammoth Cave v Kentucky.

Zatímco Zdenál prezentuje úspěchy ČSS v hlavním přednáškovém sálu přednáškami o výzkumech v Amatérské jeskyni, o objevech na mexickém Yucatanu a představením České republiky jako horkého kandidáta na pořadatele příštího kongresu v roce 2013, já s Honzou se činíme v poli dění i na stánku, Pavel Bosák v byru UIS. Prezentace, lobování, vysvětlování i české pivo přinášejí své ovoce. Česká republika se stále více jeví pro účastníky jako velice atraktivní místo pro příští konání. Blízkost velkých měst s mezinárodními letišti, zájem o spolupráci okolních krasových států s možností uspořádání před a po kongresových akcí nám dávají další naději. Při rozdávání nálepek, odznáčků, tužek i prospektů ukazujících krásy ČR, Moravy, nabídky vinných sklípků, kultury, historie a samozřejmě jeskyní, nám téměř všichni drží palce při konečné volbě kandidátů UIS. Slibují, že určitě přijedou: Evropané to mají blízko, rodilí Američané zkusí najít své kořeny a Australané, pokud nebude krize a nebudeme mít ještě euro, přijedou také!

Kongres je v plném proudu – prezentace, filmy, kde se pečou nové objevy,

Stánek reprezentující ČSS. Foto: Roman Šebela

výstavy, speleoart, závody v lezení, prodejci materiálu i odborné semináře. Celkový počet účastníků je odhadován na 1 500. Z toho je na 900 členů NSS, kteří zároveň s kongresem pořádají i své vlastní celonárodní setkání.

Probíhají i zákulisní boje a intriky. Někteří zástupci nově vytvořené Speleologické federace Evropské unie, které jako jedni z mála z Evropy nejsme členy, přicházejí s maskovaným varováním, že pokud nevstoupíme do FSU s řádným ročním europoplatkem, tak nás zástupci Evropy v UIS nemusí podpořit při kandidatuře. Se zakořeněným odporem k nátlaku reakci našich zástupců nebudu veřejně komentovat, ale následně docházelo k jednáním na úrovních nejvyšších.

V závěru týdne se ještě účastníme závěrečných banketů jak NSS, tak i celého kongresu UIS na asi 30 mil vzdálené farmě v texaském cowboy's stylu s vínem, frontami na steaky a s typickými dlouhorohými krávami v zádech. Celkově to však tak trochu připomínalo hollywoodské předávání Oskarů všem oceněným. Mimo jiné ocenění získala kniha Marka Audyho o výzkumech na stolových horech ve Venezuele (i přesto, že je vydána pouze v češtině). Slavnostně byl oceněn Pavel Bosák za dvouletou činnost v byru UIS a zároveň se stal čestným členem byra UIS.

Kongres vrcholí, a zatímco Zdenál přebírá vítěznou kandidaturu ČR včetně vlajky UIS na zasedání valné hromady

UIS, kterou podpořilo všech 50 kandidátů UIS (jeden se zdržel hlasování), já ještě sleduji poslední hot news objevených výprav v podání Billa Stona – J2 (Cheve – Mexico), Alexandra Izmaylova – Snezhnaya-Mezhonogo, Roba Eavise a dalších.

Zvítězili jsme na celé čáře s téměř 100% podporou celého jeskyňářského světa. Vyhráli jsme ale obrovské množství práce a velkou odpovědnost vůči všem, kteří mají něco společného s jeskyněmi. Zpočátku jsem měl pocit něčeho příliš velkého, megalomanského, ale nechal jsem se vtáhnout do „kongresového podzemí“ a potom, co jsem viděl, slyšel, potkal a zažil, myslím, že na to máme a že si ostudu neuděláme.

Kongres byl jen úspěšným završením myšlenky uspořádat toto mezinárodní

setkání u nás. Prvotní vyčerpávající kroky již udělali Pavel Bosák a Zdeněk Motyčka při propagaci ČSS v posledních letech.

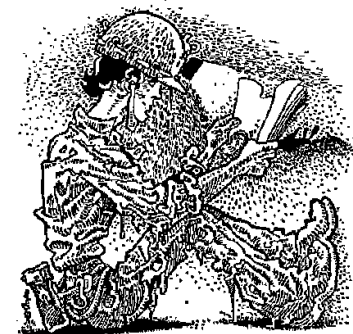
V důsledku nabitého programu se nám rozplynul plán navštívit „jen“ několik set kilometrů vzdálené Carlsbad Caverns v Novém Mexiku. Proto jsem se musel spokojit s výpravou do texaských jeskyní jako jsou nádherné Caverns of Sonora s neuvěřitelnou výzdobou a The Cave Without a Name s neuvěřitelným technickým zabezpečením, nad kterým by omdlával ne jeden český báňský inženýr.

Kongres končí, balíme bedny s novými materiály do archivů a vyrážíme na téměř 30hodinovou cestu zpět z texaské výhně do Evropy se slovy: „Hjůstne, nemáme problém, máme kongres“.

Stánek reprezentující ČSS. Foto: Zdeněk Motyčka

AKTUÁLNÍ INFORMACE

Co vyšlo nového aneb vánoce jsou za humny, myslete na dárky

Jiřina Novotná
ZO ČSS 1-11 Barrandien

Na sekretariátě ČSS si můžete koupit publikaci *Podzemí neznámé – 30 let České speleologické společnosti ve fotografii*, kterou vydala ČSS v souvislosti s výstavou v Národním muzeu. Cena pro členy ČSS je 390 Kč, pro nečleny 490 Kč. Základní organizace ČSS dostanou po jednom výtisku do svých knihoven zdarma.

Vydání se dočkala publikace *Jeskyně*, 14. díl edice Chráněná území ČR. Běžná cena v knihkupectvích je 960 Kč. Členové ČSS si knihu mohou koupit za zvýhodněnou cenu 700 Kč s omezením nákupu max. 5 ks na průkaz (bude evidováno) na sekretariátě ČSS (cca 30 ks) a na jednotlivých správách zpřístupněných jeskyní.

Nakladatelství Dokořán vydalo knihu Václava Cílka *Orfeus kniha podzemních řek*. K sehnání je v knihkupectvích za 298 Kč. Kromě jiného se zabývá i jeskyněmi a různým podzemím spojeným s mystikou a rituály.

Výzva k dodání příspěvků a barevných fotografií na obálku sborníku Speleofórum 2010

Termín uzávěrky pro doručení příspěvků do sborníku Speleofórum 2010 je stanoven na 15. prosince 2009. Příspěvky zasílejte kompletní, tj. včetně všech fotografických a mapových příloh na adresu redakce@speleo.cz. Prosíme všechny autory, aby dodrželi termín zaslání příspěvků a pokud nedostanou potvrzení o převzetí příspěvku, aby se nám ozvali a ujistili se, že byl příspěvek doručen.

Pouze výjimečně a v odůvodněném případě je možné před uzávěrkou dohodnout pozdější termín dodání příspěvku nebo některé přílohy.

1. Příspěvky musí obsahovat **ANGLICKÝ ABSTRAKT** (nebo alespoň český text na přeložení) a **POPISKY** k zasláním fotografiím a mapám (česky, anglicky). Příspěvek musí být napsán v běžném textovém editoru, vyhněte se jakémukoliv speciálnímu **FORMÁTOVÁNÍ** textu. Za obvyklý rozsah příspěvku je považováno 2–5 tiskových stran A4.

Sežňte si českou verzi časopisu National Geographic 9/2009. Naleznete v něm článek Petra Zajíčka *Sto let od objevu Punkevních jeskyní*, který je doplněn historickými fotografiemi.

2. U **příloh k článkům** (FOTOGRAFIE, GRAFY, MAPY) musí být uveden autor a název. **ZÁSADNĚ** je nevkládejte do textových souborů, pošlete je odděleně v příslušné kvalitě.

Plánky a mapy dodávejte naskenované pro čb text na 300 dpi (lépe 400 dpi) při tiskové velikosti 1 : 1.

Fotografie na obálku by měla mít rozměr minimálně 305 × 214 mm / 400 dpi.

Formáty obrázků a fotografií: černobílé tiff, jpg, eps, barevné jpg, eps – uložené v maximální kvalitě.

Vektorové obr. nejlépe ve formátu eps nebo ai nebo corel.

Soubory obsahující přílohy k článkům označujte příjmením autora nebo významným prvkem z názvu článku a pořadovým číslem – např. Xibalba_foto_1, aby byly jednoznačně identifikovatelné.

U map či tabulek s vpisovaným textem (mimo tabulky ve formátu xls

nebo doc) omezte vpisované údaje na geografické názvy (ty se nepřekládají) a vysvětlivky označte tradičně a-x nebo 1-Y a dejte je do popisek pod mapy nebo tabulky – lze je snadněji přeložit. Pokud jsou popisky přímo v mapě nebo tabulce, musí být česky i anglicky.

3. **Mapy popisujte dostatečně velkým písmem**, které bude čitelné i po případném zmenšení.

4. Pozor na autorská práva – pokud budete publikovat cokoli převzatého, musí to být odsouhlaseno autorem a sděleno editorům, vyhneme se tak zbytečné korespondenci!

Pozor na převzaté topografické mapy (Kartografia, Shocart, apod.) i v podkladu obrázku či mapy – zde se za použití platí a vydavatelé si to patřičně hlídají. Copyright platí 70 let, tedy bez souhlasu lze bez úpravy přetiskovat věci publikované jen před rokem 1940 (pro rok 2010).

Nejčastější chyby:

VELKÝMI PÍSMENY a bez tečky se označují názvy světových stran (J – jih,

naopak **MALÝMI** písmeny a s tečkou se označují názvy směrů: j. – jižní).

Slovo „zasedimentovaný“ v jazyce českém ani geologickém neexistuje – hezky česky se řekne „vyplněn/zaplněn sedimenty“, podobně slovo „zasintrovaný“ musí být uvedeno jako „zaplněn/vyplněn sintry“. Podobně nepřipustné jsou následující výrazy – oderodován (odstraněn erozí), oddenudován (odstraněn denudací).

Prolongovat v cizozemštině znamená něco prodlužovat. Tedy například „prolongace závalu“ k prodloužení jeskyně nevede.

Krát se nepíše jako malé x, ale jako alt a na numerické klávesnici 0215.

Pomlčka se píše alt a 0150. To, co je vpravo dole na klávesnici, je spojovník a ten má jiné použití (například se píše v názvu Sloupsko-šošůvské jeskyně).

*Děkují Vám editoři Speleofóra
Pavel Bosák, Milan Geršl,
Jiřina Novotná*

DOMÁCÍ LOKALITY

Výzkumy ve Veselickém žlíbku v letech 2005–2008

Petr Barák

ZO ČSS 6-22 Devon

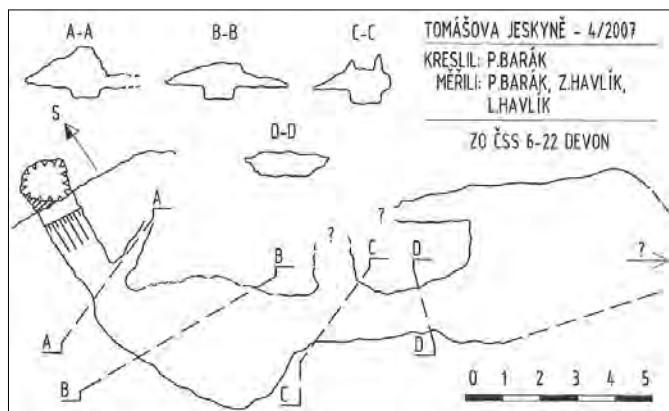
Úvod

Veselický žlíbek je jedním z postranních žlíbků ústících ze západní strany do Pustého žlebu. Toto ponorné krasové údolí, táhnoucí se v délce cca 800 m ve směru SZ–JV, je z obou stran ohraničeno Suchdolskými plošinami. Jeho počátek lze sledovat cca 150 m jižně od křižovatky mezi obcemi Suchdol a Veselice. Aktivní vodoteč (především přítoky z nedalekých nekrasových oblastí a polí jižně od Veselice) zde lze spatřit asi 2× ročně, zpravidla při jarních táních nebo vydatnějších bouřkách. Rovněž alespoň 2× do roka vody dosahují úrovně Pustého žlebu. Přechod mezi těmito dvěma údolím představují divoká příkrá skaliska,

díky nimž se pro žlíbek vžil často užívaný název „Peklo“. V jeho levém svahu, spadajícím pod NPR Vývěry Punkvy, se nachází několik významnějších jeskyní (Němcovy jeskyně I, II). Skupina Devon zde v posledních čtyřech letech pracovala na dvou lokalitách.

Jeskyně V Okrouhlíku

Jeskyně se nachází v pravé stráni Veselického žlíbku. Vchod o rozměrech

3 × 2,2 m leží v nadmořské výšce 474 m. V Okrouhlíku je tektonickým protějškem Němcovy jeskyně č. 2. Má s ní téměř shodnou nadmořskou výšku, směr i profil. Poprvé se naším pracovištěm tato lokalita stala v roce 1988. V roce 2005 zde byl obnoven výzkum. O rok později byla započata otvírka průzkumné sondy v síňce „U Plcha“. Po celou dobu výkopových a důlních prací byla sledována hlavní tektonika jeskyně – mírně ukloněná puklina vyplněná hlinitými sedimenty. V celkové hloubce 22 m pod povrchem byly sondážní práce ukončeny bez větších nadějí na úspěch. V roce 2007 byly obnoveny prolonační práce v Chromkově chodbě, která byla v minulosti dozajista aktivně protékána. Chodba je nyní v celém profilu vyplněná sedimenty. V roce 2008 zde proběhlo několik příležitostných akcí a v témže roce skupina Devon ukončila na lokalitě výzkum.

V roce 2007 byly obnoveny prolonační práce v Chromkově chodbě, která byla v minulosti dozajista aktivně protékána. Chodba je nyní v celém profilu vyplněná sedimenty. V roce 2008 zde proběhlo několik příležitostných akcí a v témže roce skupina Devon ukončila na lokalitě výzkum.

Jeskyně Tomášova

Lokalita je vzdálená 70 m severozápadně od jeskyně V Okrouhlíku s nadmořskou

výškou 486 m. Skupina Devon na ni získala výjimku v roce 2008. Vodítkem pro výzkum bylo v minulosti pozorované ojínění skalky, pod níž se lokalita nachází. Jeskyně byla celá ve značné míře vyplněná hlinitými sedimenty. U stropu bylo možné pozorovat drobné kaverny a místy i poměrně plošně rozsáhlé volné dutiny, jejichž výška však většinou nepřesahovala 15 cm. Jeskyně je nejisté geneze, podrobnější sedimentologický či

geologický průzkum lokality neproběhl. Koncem roku 2008 zde skupina Devon ukončila výzkum.

Jeskyňě č. 100A Okrouhlík – znovuotevření závrtu po čtyřiceti letech, jeden z možných klíčů k objasnění problematiky západních přítoků Suchdolských plošin

Petr Barák

ZO ČSS 6-22 Devon

Z historie

- 1968, otevření závrtu Pustožlebskou skupinou SKB, dosaženo hloubky 18 m,
- 2008, skupina Devon obnovuje systematický výzkum na lokalitě.

Odvedené práce, získané poznatky

Tento osamocený závrt se nachází na Suchdolské plošině západně od Veselického žlíbku (Peklo) v nadmořské výšce 501 m. Jeho znovuotevření provedla skupina Devon v květnu roku 2008 na doporučení několika pamětníků výzkumu z roku 1968. Tuto iniciativu podpořil i fakt, že v dřívějších zimách bylo na dně závrtu pozorováno zřetelné tání sněhu. Asi po 3,5 m průkopu půdním profilem bylo dosaženo úzkého hrdla sestávajícího především z nestabilních zaklíněných balvanů. Po prvotním průzkumu lokality bylo překročeno k zabezpečení šachty a průstupu do vlastní jeskyňě.

Závěr

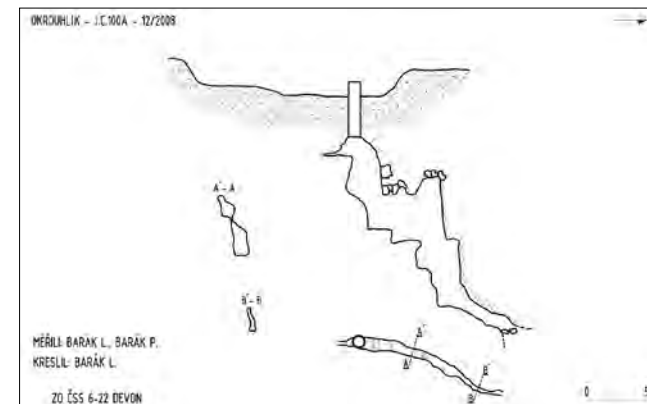
V následujícím období bude naše skupina svoje úsilí na Suchdolsku směřovat především na závrt Okrouhlík, který by měl do řešení problematiky této zapeklité oblasti promluvit více.

Osazeno bylo 4,5 m skruží, průměru 88 cm. Samotné prostory pod šachtou, hlubokou 10 m, jsou tvořeny na téměř kolmé stupňovité puklině směru SSV–JZ. Do vzdálenosti cca 6 m jsou stěny pukliny značně narušeny korozi prosakujících povrchových vod, tvoří se zde místy poměrně ostré břity charakteru škrápů. Strop je i zde složen převážně ze zaklíněných balvanů. Krátký horizont končí další propastí hlubokou 5 m. Zde už je celá chodba tvořená v kompaktním monolitu a je zakončena úzkým těžko průlezným meandrem. Na jeho konci, zakončeném čelně hlinitou výplní, se nachází úzká dutina, z níž je mezi nahromaděnými balvany cítit poměrně výrazný průvan. V těchto partiích jasně dominuje eroze. Zde se jedná o mladší odvodnění, staré sintrové desky nacházené v sedimentech koncové propasti a erozní stopy hovoří o původně jiném lokálním směru odtoku. Práce zaměřené

na rozšíření meandru a koncové šachty byly zahájeny v prosinci 2008, předcházelo jim více než půl roku dlouhé vyklízení výše popsaných prostor od velkého množství balvanů, které bránily těžbě nebo ohrožovaly bezpečnost pracovníků. V březnu 2009 bylo překročeno k uzavření lokality a instalaci pevných žebříků, což značně ulehčuje sestup do jeskyňě a problémy s dopravou materiálu.

Geneze jeskyňě, hydrologie

Geneticky se jedná o paleoponor neznámých vod, zřejmě přítoků z nedaleké nekrasové oblasti Brněnského masivu. Směr a doposud vertikální charakter lokality nabízí hypotézu původního odvodnění ponoru směrem pod Veselický žlíbek a tím i možné řešení otázky hydrologie západních přítoků Suchdolských

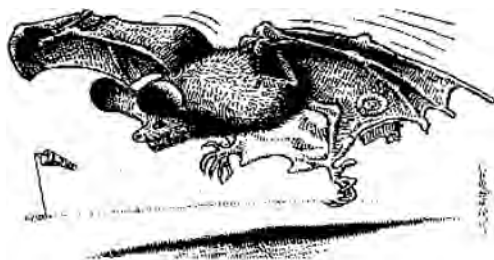

plošin směrem k Macošskému koridoru Amatérské jeskyňě stejně jako u lokalit Horní a Dolní Suchdolský ponor nebo Kamenný ponor.

Závěr

Na dosavadních výzkumech a technických pracích se kromě členů ZO 6-22 Devon v hojné míře podíleli členové ZO 6-17 Topas, technická spolupráce proběhla se ZO 6-16 Tartaros. Lokalita nás nenechává pochybovat o svém významu a zajisté může poodhalit problematiku odvodnění této části Moravského krasu.

ZAHRANIČNÍ AKCE

(Zne)užívání jeskyní na příkladu jihozápadní části Krasu (Slovinsko)

Michal „Cimbál“ Hejna
ZO ČSS 1-02 Tetín
michal.hejna@post.com

Postupem času opustili lidé jeskyně a tím na nich přestali být přímo závislí. Neznamená to ale, že by je začali ignorovat. Hlavně ve vyvinutých krasových oblastech se setkávali lidé s jeskyněmi doslova na každém kroku a museli si k nim vytvořit nějaký vztah. Jihozápadní část Krasu v tom samozřejmě netvoří výjimku. Následující článek si rozhodně nedává za cíl dané téma nějak komplexně zpracovávat. Spíše se zaměřuje na několik typů zásahů člověka do jeskyní, se kterými se zde jeskyňář celkem běžně setkává.

Společnost postavená až do počátku 20. století převážně na pastevectví se na jeskyně (resp. propasti, které zde převažují) dívala ze dvou úhlů. Na jednu stranu v nich viděla výrazné nebezpečí pro dobytek, na druhé straně ideální místo pro ukládání odpadu (v souladu s do dnes velmi rozšířeným názorem, že co není vidět, neškodí).

Snaha chránit dobytek je pro dnešního jeskyňáře pochopitelná, ovšem

nepotěší. V praxi to vypadá tak, že pokud se dala propast zaházet kameny, zaházeli ji kameny. Pokud ne a vchod se dal zakrýt, zakryli ho. Úzké vchody se obvykle zakrývaly kameny, širší větviemi. Opravdu velké vchody se alespoň ohradily. Jeden z obyvatelů Vojščice nám takto odkryl vojenskou kavernu z 1. sv. války se subvertikálním vchodem, která se nacházela na jeho pastvině. Kaverna byla zakryta prkny, plechem a ještě hromadou větví. Kamenná zátka vydrží navěky, jak je to se dřevem si asi každý dokáže představit. Kolik je v Krasu takto nebezpečně zajištěných propastí už dnes asi nikdo nezjistí. Ale co, na užívaných pastvinách je lidé vedou v patrnosti a neužívané zarostly v neprostupnou džungli a tam stejně nikdo nechodí.

Méně akceptovatelná už je hluboce zakořeněná záliba v házení nepotřebných věcí do propastí. Záliba zůstává po staletí stejná, mění se pouze sortiment. Pravidelně jsme se v propastech v okolí vesnic setkávali s kostmi a hlavně lebkami

Obr. 1 Vchod do malé propáستky ležící na okraji jednoho z množství závrtů mezi Kostonjovicí a Vojščicí. Kvůli možnému zranění lidí či hospodářských zvířat byl vchod zakryt kameny.

Obr. 2 Po odkrytí vchodu se nám naskytl pro místní oblast tradiční pohled. Už v hloubce 2 m se objevilo dno, představované směsí kamenů a kostí, naházených do propasti z povrchu.

skotu. Až jednou slanil kolega do cca 20m hluboké propasti poblíž Temnice a první co ho upoutalo, byl nesnesitelný zápach. Když se pak rozhlédl kolem sebe, spatřil kulisu jak z hororu. Všude kolem visela po stalagmitech střeva a další nepřeborné množství vnitřností (ať už v pytlích či volně) leželo na dně všude kolem něj. Jako jedna z mála v tomto sektoru zůstala tato propast nezmapována. (Mimochodem, kolega měl velmi povedenou expedici. Již o několik dní později slanil do jiné propasti a po zvuku, který popsal jako „bluomp“, se propadl po kotníky do břicha mrtvé tlející srny). Paradoxně se tato propast nachází na pozemku bývalého předsedy temnických jeskyňářů a jak přiznal, házet do propastí odpad ze zabijaček je, a vždy byl, celkem rozšířený jev. Vnitřnosti se ovšem časem rozloží a zbudou maximálně ty kosti a lebky. To se v žádném případě nedá říct o novodobějším odpadu, reprezentovaném hlavně plasty všeho druhu, pneumatikami a dalšími vymoženostmi 20. století, se kterými se můžeme setkat ve většině jeskyní a propastí poblíž silnic. Zde se ale, jak mi dá jistě každý za pravdu, rozhodně nejedná o nějaké slovinské specifikum.

Kromě pastevectví je v některých oblastech jihozápadní

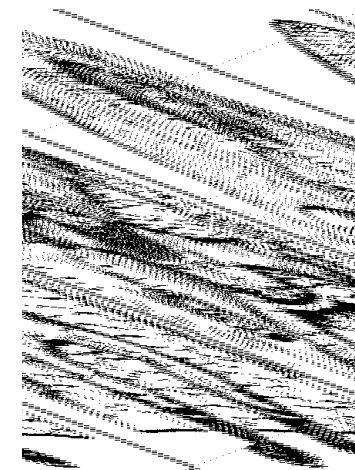
části Krasu velmi rozšířené i vinařství a i když se zdá, že se tento obor nemůže s jeskyněmi protnout, určité výjimky zde najdeme. Bohužel, pouze z vyprávění víme o vinaři, který při budování sklípku narazil na volnou propáستku. Nedá se odhadnout, kolikrát se to již v minulosti stalo a kolik propáستek bylo při stavbě domů a sklípků zasypáno či zazděno. Naštěstí náš vinař naložil se svým nálezem jinak. Vchod do propáستky začistil, propast nasvítíl a zakryl plexisklem a nyní popíjí víno moudře se dívaje do nitra země. Sami jsme navštívili sklípek, jehož stavitel narazil na vojenskou kavernu z 1. světové války a elegantně ji využil jako kanalizaci. Jako vývod kanalizace používají drobnou, 3,5 m hlubokou propáستku ukončenou neprůlezným kanálkem také obyvatelé jednoho z domů v Kostanjevici. K jejich cti je nutné podotknout, že se naštěstí jedná pouze o kanalizaci dešťovou. (Mimochodem, během posledních cca 80 let se podařilo většinu sídel v Krasu propojit vodovodní sítí, ovšem o kanalizaci a čistírnách odpadních vod si vesnice mohou nechat pouze zdát. Moc zde nefungují ani klasické jímky, jak je známe u nás z vesnic. Na otázku, co se

tedy děje s odpadem, místní reagují taktickým mlčením.)

Vinařství ovšem může být pro současného jeskyňáře i prospěšné (a tím nemám na mysli pouze jeho výsledný produkt). Nejúrodnější půda se nachází v nepřeberném množství závrťů. V minulosti to řešili obyvatelé Krasu tak, že svá skromná políčka zakládali přímo v závrtech. S nástupem těžké techniky začali s bagrováním závrťů a úrodná půda je odvážena na políčka a vinice v okolí vesnic. Po vybagrovaných závrtech zůstávají celkem zajímavé odkryvy a občas i nějaký ten krasový jev. Zatím nejvýznamnější takto odkrytou propastí v občině Kostanjevice-Miren, kam nejvíce směřuje naše pozornost, je 5 m hluboké Kavaličevo brezno. Jak ale všichni věří, ty největší objevy se ještě skrývají pod hlínou. Ostatně, jak nám řekl sežanský jeskyňář Jaka Jakofčič, podobným způsobem bylo objeveno i 195 m hluboké Brezno U Tunelu v sežanské oblasti.

Zcela specifickým zásahem člověka do jeskyní je jejich úprava pro vojenské účely během 1. světové války. Zde se ovšem jedná o natolik zajímavou problematiku, že si zaslouží samostatný článek.

PSEUDOKRAS A HISTORICKÉ PODZEMÍ

Podzemí v Hostěradicích na Znojemsku

Jiří Prokop, Jiří Sobotka

ZO ČSS 6-18 Cunicunulus Jihlava

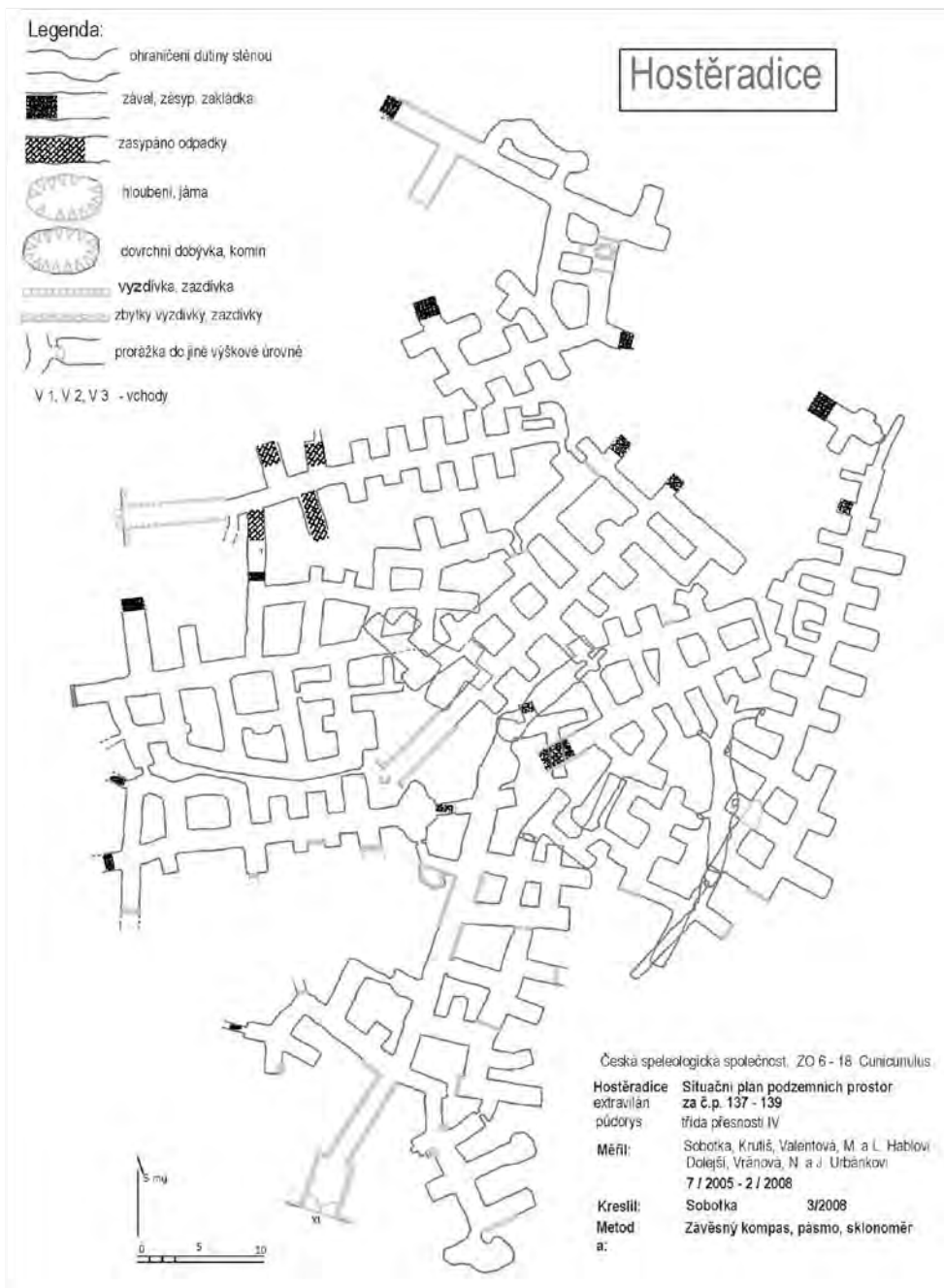
O průzkumu podzemních prostor v obci Hostěradice na Znojemsku v letech 2003 a 2004, o vzniku a charakteru těchto prostor a stručné geologické charakteristice území jsme informovali ve Speleu č. 42.

V letech 2005 až 2008 provedla naše ZO další průzkum a mapování labyrintu chodeb, který se nachází mimo zastavěnou část obce, na úpatí a ve svahu návrší směrem k místní části Hostěradic – Míšovicím, za číslu popisnými 137 až 139.

Labyrint chodeb na ploše asi 70 × 100 m vznikl následným propojením původně samostatných sklepů a jeho celková přístupná délka činí cca 1 060 m v několika výškových úrovních – celková denivelace činí asi 8 m. Mnoho zasypáných, zavalených nebo zazděných chodeb dává tušit mnohem větší původní rozsah systému. Na jihozápadní straně odděleně přiléhá k popisované lokalitě vinný sklep současného Vinařského

družstva. Celý systém byl v době mapování volně přístupný pouze vchodem označeným na mapě jako V1 v nejvyšší části systému, další dva vchody V2 a V3 jsou uzamčeny majiteli pozemků. Vchod V1 byl periodicky zasypáván místními obyvateli zemědělským a jiným odpadem i přes občasné upozornění veřejnosti starostou obce a tak například průnik hromadou shnilé řepy byl zpeštěním jedné z mapovacích akcí. Také prostory za vchodem V3, který ústí na dvůr soukromé usedlosti, slouží majiteli této usedlosti jako skládka domovního odpadu a některá pokračování chodeb v této části jsme z hygienických důvodů raději z průzkumu vypustili. V létě roku 2008 došlo k zařícení vchodu V1 a v současnosti je systém pro veřejnost nepřístupný.

Mapování bylo prováděno závěsným kompasem, pásmem a sklonoměrem.

Vzhledem k málo pevnému materiálu stěn a stropů bylo k dočasné stabilizaci měřicích bodů použito hliníkových teleskopických rozpěrných tyčí vzepřených mezi počvou a stropem, měřické body jsou vyznačeny na stropě plastovými značkami pro případné další měření.

Chodby mají většinou gotický profil o výšce 1,8–2 m, v některých partiích se vlivem opadu ze stropů, příp. splavenin z vyšších poloh snižují až na 0,5–1 m. Zvláště je opadem a splaveninami postižen nejsevernější úsek. K historii vzniku tohoto systému se nám nepodařilo zjistit žádné bližší informace. Kronika obce Hostěradice se ztratila v květnových dnech roku 1945, původní obyvatelstvo německé národnosti bylo odsunuto v roce 1945, současní obyvatelé jsou přesídlenci a jejich potomci. Proto je historie podzemí v povědomí pouze povšechně, tradována již jen několika málo pamětníky a námi zveřejněna v minulých číslech Spelea.

Zajímavostí jsou různé nápisy a znaky, některé s nacistickou tematikou, vyryté do stěn chodeb. Za zmínku stojí také nápis v jedné z rozrážek v nejsvrchnějším patře: GIORDANI LUIGI QUARTO INFERIORE 17. 5. 1944 BOLOGNA, který by nasvědčoval pobytu italských

Podzemní prostory v obci Hostěradice.

Foto: archiv ZO 6-18

Jeden z vchodů do podzemí pod Hostěradicemi.

Foto: archiv ZO 6-18

válečných zajatců či totálně nasazených pracovníků.

Dle pamětníků se za války ve zdejším podzemí rovněž určitou dobu ukrývali partyzáni, kteří měli také podíl na propojování jednotlivých částí podzemí ve zdejší labyrint.

Celý systém je dobře odvětráván řadou průduchů o průměru 10–15 cm vyvrtných do stropu a ústících na povrch.

Další podobný labyrint se nachází směrem na SSV nedaleko od popisovaného systému, je však více zařícen. Dosud nebyl detailně prozkoumán a zmapován. Podobné, poměrně rozsáhlé podzemní prostory se nachází v Míšovicích (místní část Hostěradic), blízkých Oleksovicích, Miroslavi a pravděpodobně i dalších obcích v okolí s podobným geologickým podložím umožňujícím snadné hloubení chodeb. Jen v samotných Hostěradicích

a přilehlých Míšovicích lze celkovou délku podzemních prostor odhadnout na několik kilometrů.

Popisované podzemní prostory představují fenomén zajímavý z mnoha hledisek, historického, geologického i etnografického, který by zasluhoval podrobnější komplexní zpracování některým z regionálních odborných pracovníků.

Summary:

Further mapping and explorative works have been carried out in rural area of village of Hostěradice in the South Moravia (for previous information see Speleo No. 42). The artificial underground spaces are excavated in poorly lithified Tertiary sandstones and served as a wine and crop cellars and refuges. Nowadays this spaces are abandoned and empty. Described area is situated on lower part of the slope north of the village center and it covers place of approximately 100 × 70 m. The net of underground drifts, galleries and chambers has total length of about 1,060 m. It contains several levels with maximum height difference of about 8 m. Many of drifts are closed by collapses, built-in or filled-up, so it seems the original network was much longer than in present time. The system is accessible by two locked entrances. Some other similar underground systems are located in the vicinity, e.g., in villages of Míšovice, Oleksovice, Miroslav.

Kosterní nález medvěda hnědého v Pytlácké jeskyni u Labské Stráně na Děčínsku

Miroslav Veselý

ZO ČSS 4-03 Labské pískovce v Děčíně

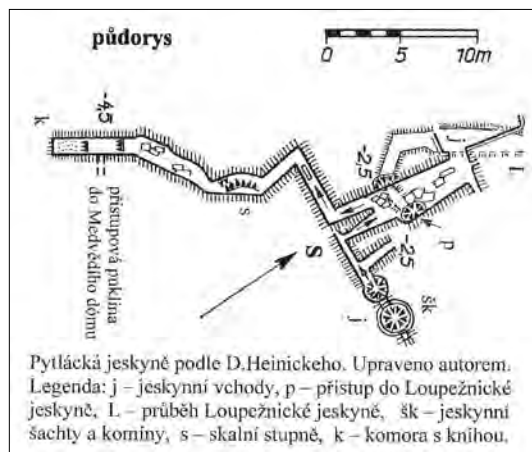
Jeskyně už odedávna sloužily a ještě dodnes slouží jako úkryty před nepřáteli a nepohodou nejen lidem, ale i četné zvířené. Jednou z nich byla donedávna ještě „naše“ Medvědí jeskyně ve Slovenském ráji¹⁾, která je známá hromadným výskytem fosilních zbytků koster medvědů jeskynních (*Ursus spelaeus*, Rosenmüller et Heinroth, 1793)²⁾, podle nichž byla také pojmenována³⁾. Přibližným počtem 10 000 ks nalezených kostí⁴⁾ se jeskyně po svém objevení roku 1952 stala největším paleontologickým nalezištěm v tehdejší Československu⁵⁾.

Obdobný nález, i když nepoměrně skromnější a skrývajícím zvíře z výrazně mladší doby, byl učiněn před 35 lety v labském údolí mezi Hřenskem a Děčínem. Širokou veřejnost o něm informovala novinová zpráva dopisovatele deníku Průboj. V ní se praví, že ve dnech 18. a 19. ledna 1974 se podařilo skupině horolezců Spartaku⁶⁾, vedené cvičitelem Jaromírem Radou, uvolnit zasypaný druhý východ ze známé Pytlácké jeskyně⁷⁾ v labském údolí u Hřenska. Na myšlenku, že jde o zavalený východ, je přivedl loňský nález zbytků kostry ve slepé chodbě, kterou pracovníci ústecského muzea identifikovali⁸⁾ jako pozůstatky medvěda brtníka⁹⁾. Ten však do chodby dosud známým úzkým vchodem a labyrintem podzemních chodeb vlézt nemohl. Myšlenka, že sem musel proniknout z jiné strany, horolezcům nedala

spát. A tak po potvrzení této domněnky pracovníky muzea v Ústí nad Labem začali začátkem nového roku, vybaveni patričním náradím, prorážet původní cestu do komínové chodby. Pracovali na tři směny, vždy dva kopali a tři odpočívali, až konečně v půl druhé v noci byla kolmo vzhůru stoupající cesta uvolněna. Ukázalo se, že jejich domněnka byla správná. Po odstranění několika kubiků písku a kamení byl 10 m dlouhý komín vyčištěn a otevřen tak široký východ vedoucí do skupiny skalních věží. Těmi medvěd před staletími prošel a zapadl do pukliny. Spoluobjevitel a iniciátor tohoto počínu p. Jaromír Rada z Ústí nad Labem k tomu doplňuje, že do domu objeveného drážďanskými jeskyňáři¹⁰⁾ vstoupili jako první Češi. Při vyklízení jedné ze slepých chodeb vedoucích z domu pak objevili žebra, čelist, stehenní kosti a část lebky. Medvěd zřejmě dírou propadl a tak skončil svoji životní pouť. Na jednom z jeskynních vchodů do skály vyrytý název ROT SPORT¹¹⁾ je vedl k úvaze, že jeskyně zřejmě sloužila jako úkryt Rudým horolezcům, známým z tehdy vysílaného stejnojmenného televizního seriálu. Proto chtěli společně s drážďanskými horolezci najít ještě někoho, kdo mezi Rudé horolezce patřil a komu tato jeskyně v nacistických dobách sloužila jako útulek při převádění hledaných osob do bezpečí¹²⁾. Následující spolupráce s německými jeskyňáři

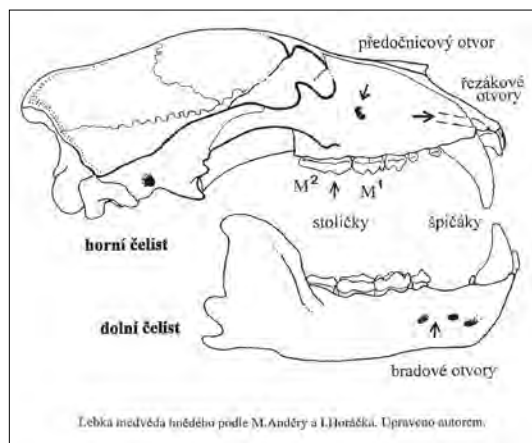
se však omezila pouze na jejich jednorázovou návštěvu, při níž ústeckým horolezcům ukázali dalších 6 či 7 nových jeskyní¹³⁾.

Pan Jaromír Rada mi k tomu telefonicky doplnil následující: někdy v roce 1973 při prolézání jeskynního systému Loupežnická jeskyně-Pytlácká jeskyně narazila jejich horolezecká skupina na čelistní kost a žebro jakéhosi zvířete. Čelist odevzdaná do ústeckého muzea byla do 14 dnů panu Radovi vrácena s tím, že ji pracovník muzea pan Veselý¹⁴⁾ určil jako čelist medvěda brtníka starou asi 350 let. Dne 18. ledna 1974 se horolezci ve složení Jaromír Rada, Jan Souček, Miroslav Vaňkát, Vladimír Kozubek, Jaroslav Škudrna a Roman Pešula pustili do odkrývání skalního komínu s kosterním nálezem. Následujícího dne se z lezců dostavili ještě Jiří Skalský se synem, Karel Bělina a vedoucí místní jeskyňářské skupiny Jiří Zoula z Labské Stráně ještě asi se dvěma kolegy¹⁵⁾. Při třech následujících pracovních brigádách se při vyklízení suti v jeskynním komínu podařilo nalézt ještě žebra a nějaké další kosti a prokopat se z jeskyně ven. Kosti, které uložili do sklenic a zanechali u jeskynní záznamové knihy, si prý následně odnesli východoněmečtí horolezci¹⁶⁾. S nápadem kosterní nález publikovat přišel prý švagr pana J. Rady a fanda do horolezectví p. Stanislav Ehner. Ten také snímek nálezce pana Rady,

Pytlácká jeskyně podle D. Heinickeho. Upraveno autorem. Legenda: j – jeskynní vchody, p – přístup do Loupežnické jeskyně, L – průběh Loupežnické jeskyně, šk – jeskynní šachty a komíny, s – skalní stupně, k – komora s knižnou.

Skica jeskyně: Podle D. Heinickeho a R. H. Winkelhöfera upravil M. Veselý.

Skica medvědí hlavy: podle M. Anděry a I. Horáčka upravil M. Veselý.

držícího v ruce čelistní kost, pro denní tisk nafotografoval. Po svém unikátním objevu nazvali ústečtí horolezci podzemní prostor ležící nad Pytláckou jeskyní „Medvědí dóm“¹⁷⁾. K zlepšení jeho přístupnosti instalovala Zoulova skupina na horním okraji skalního komínu slaňovací kruh. Dne 27. června 1985 se

J. Radovi písemně ohlásil pan Zdeněk Bárta z mosteckého muzea, který si po předchozí odpovědi a vzájemné domluvě s ním odvezl dne 13. srpna dotyčnou čelistní kost do Mostu¹⁸⁾.

Zpráva někdejšího zoologa Vlastivědného muzea v Děčíně a od roku 1963 zoologa Okresního muzea v Mostě¹⁹⁾ Mgr. Zdeňka Bárty z roku 1987, kdy pracoval v litvínovské pobožce mosteckého muzea k tomu uvádí, že při uvolňování jednoho asi 10 m dlouhého, kameny zasypaného, skalního komínu v Pytlácké jeskyni u Labské stráně objevili dne 3. února 1973 ústečtí horolezci vedení J. Radou zbytky kostry medvěda hnědého (*Ursus arctos*, L. 1758)²⁰⁾. Odkrytý skalní komín vyústuje z jeskyně širokým otvorem uprostřed změti skalních věží. Mezi nimi pronikl a spadl medvěd do jeskyně, kde následně zdechl. Nalezený osteologický materiál byl předán Okresnímu muzeu v Děčíně, bohužel však bez bližších nálezových údajů. Zde si ho také roku 1980 Mgr. Z. Bárta prohlédl²¹⁾. Laskavostí pana Rady získal pak do svého vlastnictví úlomek nalezené horní čelisti s několika zuby pro sbírky Okresního muzea v Mostě. Podle fragmentu a zubů se jednalo o dospívajícího²²⁾ medvěda hnědého. To dokazovalo nejen opotřebování jeho zubů, ale zejména i to, že chyběl druhý premolár – P² (tj. třenák). Ten chybí u dospělých zvířat velice často. Zpravidla se z čelisti uvolní s tím, že na ní zůstane stopa jeho zubního lůžka. Dalším znamením, které to prokazuje, je délka zubní rýhy /C¹-M²/, tj. mezi špičákem a druhou stoličkou²³⁾, která měří 121,5 mm. Mgr. Bárta k tomu dále dodává, že podle Štollmanna průměrná

hodnota tohoto ukazatele u medvědů hnědých v Karpatech činí 120 mm²⁴⁾. Změřena mohla být ještě velikost horních molarií (stoliček): M1: 22,9 × 18,2 mm a M2: 32,6 × 16,8 mm.

V příslušné literatuře J. Michel roku 1929 uvádí, že poslední medvěd hnědý v labských pískovcích²⁵⁾ byl složen roku 1658 u Kristina Hrádku. V tabulce o odstřelu lovné zvěře z tohoto území, vedené na panství knížat Kinských od roku 1670 do roku 1900, není žádný medvěd více uveden. Naopak se uvádí roku 1903 ještě 12 rysů ostrovidů (*Lynx Lynx*) a 29 vlků (*Canis Lupus*)²⁶⁾. Nelze ale vyloučit, že se jednotliví medvědi hnědí do labských pískovců přistěhovali ještě později ze sousedního území. Pronikat k nám mohli také z medvědí obory u saského Hohensteinu, založené roku 1609 a existující do roku 1756. Tak byl jeden medvěd složen ještě roku 1724 u Krásné Lípy²⁷⁾. Podle názoru Mgr. Z. Bárty pocházejí zbytky kostry medvěda hnědého, nalezeného v Pytlácké jeskyni, z počátku 17. století, kdy byla zvěř ještě dosti značně rozšířena. Minimální stáří osteologického materiálu také odhadl na 350 let²⁸⁾.

Podle Z. Bárty bylo již před třicetiletou válkou medvědů málo. Po ní se jejich početní stavy znovu poněkud pozvedly, ale během jednoho století byl jejich osud zpečetěn a v roce 1756 byli na královský rozkaz vystřeleni. K jejich lovu se používaly také medvědí jámy, z nichž jedna se podle starých map nacházela na Čechách v Děčíně IX – Nové Vsi²⁹⁾.

Tolik tedy zásluha pana Zdeňka Bárty na určení kostí. Iniciativy mosteckých zoologů byly svého času vyzvednuty i na stránkách deníku Průboj s tím, že jejich

Autor fotografií medvědí lebky: Mgr. Ivan Táborský, zoolog Oblastního muzea v Mostě.

práce nabývá širšího významu pro analýzu krajiny. Předmětem tehdejších výzkumů se stali brouci krušnohorských rašelinišť, některých lesostepních lokalit Českého středohoří a výsypek v mostecké kotlině. Sledoval se výskyt savců, ptáků, plazů i obojživelníků. Dlouhý byl výčet příspěvků zoologů, referujících o své činnosti v našich i zahraničních časopisech. Rozvíjela se také spolupráce se zoology bývalé NDR, a to na společném výzkumu obratlovců Krušných hor. Neméně významná byla práce v okresním aktivu ochrany přírody při odboru kultury ONV v Mostě a spolupráce s Krajským střediskem památkové péče a ochrany přírody v Ústí nad Labem³⁰.

Roku 1978 postihlo nejbližší okolí zmíněné jeskyně jedno z recentních skalních řícení o objemu asi 2 700 m³, které vedlo k opětovnému zasypání a zavalení horního vchodu³¹. Podle p. J. Rady

tak zůstal do dómu zachován jen původní dolní vchod – nenápadný otvor ve stropě přístupové chodby v Pytlácké jeskyni. Přitom vstupní úzká a jen obtížně průstupná skalní puklina se díky svému zúžení o 4 cm stala ještě hůře průleznou. Objem dómu se skalním řícením údajně nezměnil. Od původně uvažovaného znovuvyčištění původního vjezu do dómu horolezci pro jeho pracnost upustili³². Podle jiných informací se prostor Medvědího dómu zmenšil asi o třetinu svého původního objemu³³. Přitom prý přes 2,5 roku marně upozorňoval spolupracovník jeskyňářské skupiny v Labské Stráni odpovědné úřady ČSSR na pohyb skalní věže Jaga Baba nad Medvědí dómem. Naposledy je varoval týden před skalním řícením³⁴, když se zmíněná věž naklonila o 85 cm. Dne 20. března 1978 o 23. hodině a 23. minutě nastalo v oblasti Loupežnické jeskyně velké skalní

řícení, při kterém rozměrné části spadlé skalní věže Baba Jaga zničily silnici vedoucí z Děčína do Hřenska a zastavily se až v Labi. Zřícené skalní masy způsobily v žulovém podloží impuls, který zaznamenali na 19,6 km vzdálené seismologické stanici v saském Berggießhübelu. Přitom čtvrt minuty trvající otřes země byl změřen jako výchylka o 1/10 000 mm, což odpovídalo výbuchu asi 900 kg trhaviny³⁵.

Závěrem je nutné vyjasnit, jak se mohl pan Z. Bárta seznámit roku 1980 s medvědí čelistí v děčínském muzeu, když v té době byla v držení pana Rady a pan Bárta si ji převzal o několik let později. Pan Rada byl navíc dosud přesvědčen, že na rozdíl od popisované čelisti horní, našel čelist dolní. Tyto rozporů mě vedly k úvaze, že v roce 1973 našla Radova skupina nejprve jednu část a v roce 1974 při čištění skalního komína pak druhou část čelisti, přičemž jedna z nich skončila v děčínském muzeu a druhá u pana Rady. Tomu by totiž tyto odporující si informace odpovídaly. Tuto možnost ale pan Rada naprosto odmítá s tím, že v děčínském muzeu se pan Bárta s čelistí nemohl v žádném případě seznámit. Do rukou se mu prý mohl dostat pouze novinový článek o nález čelisti a ostatních kostí³⁶. Rozřešení jsem hledal v porovnání fotografie uveřejněné v novinovém příspěvku v Průboji³⁷, s fotografií uveřejněnou v rámci Bártova příspěvku v bývalé NDR, fotodokumentací zaslanou mi z Oblastního muzea v Mostě³⁸ a s vyobrazením medvědí lebky v jednom z atlasů a klíčů k určování našich savců³⁹. Z něj jednoznačně vyplývá, že nalezena byla horní čelist. Na 20 cm

dlouhém úlomku čelisti, představujícím převážně její levou polovinu, je totiž patrný zejména předčnicový otvor a dvojice řezákových otvorů v mezičelisti. Naopak bradové otvory typické pro dolní čelist chybí. Na levé straně je čelist odlomena v úrovni lící a čelní kosti, přičemž dodnes se na čelisti zachovaly celkem tři zuby (špičák a dvě stoličky). Pravá čelistní část, nesoucí třenáky a stoličky, zcela chybí. Vypadlé jsou i všechny řezáky. Protože podle Mgr. Barty se čelistní kost do ústeckého muzea dostala prostřednictvím děčínského muzea, požádal jsem jeho vedení o spolupráci. Dohledat ale nějakou medvědí kost či písemný záznam k nález se opakovaně nepodařilo⁴⁰. Na základě zprávy, že o objevu Medvědího dómu a nález medvědích kostí bylo referováno i na setkání jeskynních badatelů v Königsteinu roku 1974⁴¹, jsem oslovil i údajného autora příspěvku, známého badatele Rollanda H. Winkelhöfera z Drážďan. Ten však ve své odpovědi svou účast na této akci popřel s tím, že k setkání zorganizovanému patrně komunistickými jeskynními badateli sdruženými v organizaci „Kulturbund der DDR“ nebyl tehdy přizván. O nález medvědích kostí byl prý pouze informován vedoucím jeskyňářské skupiny v Labské stráni p. Jiřím Zoulou⁴². K dopisu byla přiložena exkurzní zpráva ze společného setkání východoněmeckých a českých jeskyňářů, při níž ve dnech 13. a 14. července 1974 navštívili mimo Edmundovy soutěsky a Pravčické brány také Loupežnickou a Pytláckou jeskyni s nově objeveným Medvědí dómem. Sem se dostali po slanění 10 m hlubokého komínu, aby se ocitli v malé

prostoře vysoké asi 1,2 m a dlouhé 4 m. Po zapsání do jeskynní (návštěvní) knihy jim pak jeden z průvodců ukázal ještě jednu velmi těsnou spojovací chodbu do dalších částí Pytlácké jeskyně⁴³⁾. Tolik tedy ke kosternímu nálezů v Medvědímu domu, ke kterému již asi více nezjistíme.

Jeden z jeskyňářských průvodců uvádí tři kosterní nálezy také v Bílé jeskyni⁴⁴⁾, podle nichž byla jedna ze sestupových cest do jeskyně pojmenována saskými jeskyňáři jako „Knochenweg“ (Der Knochen = kost). Přitom se pravděpodobně jednalo o kosterní zbytky končetin větších savců, které byly ponechány na místě nálezů⁴⁵⁾. Z toho lze usuzovat, že drobných kosterních nálezů bylo v průběhu let v jeskyních učiněno zcela jistě mnohem více. Jedním z nich je například nález pozůstatků jelena v jedné z rozsedlinových jeskyní v dobývacím prostoru fluoritových dolů na Sněžníku či divočáka zříceného do jedné z větracích šachet hnědouhelného dolu na pomezí Louček a Valkeřic⁴⁶⁾. Nikdo se jim však dosud systematicky nevěnoval, což by podle názoru zoologa mosteckého muzea Mgr. Ivana Táborského mohlo být zajímavé téma⁴⁷⁾. Tento příspěvek tedy jen nesměle a nepatrně zaceluje mezeru, která v tomto oboru jeskynního bádání nadále přetrvává.

Poznámky:

1) Jedná se o nejvýznamnější jeskyni na území Slovenského ráje. Objevena byla slovenskými speleology na východním okraji planiny Glaciu. Je říčního původu, bohatá na krápníkovou výzdobu. Známá je zejména nálezem velkého množství kostí medvěda jeskynního, který jeskyni obýval v posledním studeném období poslední doby ledové. Stáří kostí bylo potvrzeno radiokarbonovou metodou. Viz Kučera

B., Hromas J., Skřivánek F.: Jeskyně a propasti v Československu. ACADEMIA, nakladatelství Československé akademie věd. Praha 1981, str. 67 a 68.

- 2) Až 4 m velký medvěd jeskynní (*Ursus spelaeus*) byl předkem medvěda hnědého. Našimi předky byl často loven pro maso a srst, stal se též kulturním zvířetem pravěkých lidí Evropy a Asie. Vyhuben zhruba před 10 000 lety. Wikipedie, otevřená encyklopedie, heslo „medvěd hnědý“.
- 3) Janáček P., Schmidt Z.: Medvedia jaskyňa v Stratenskej hornatine (Slovenský raj). Slovenský kras 1963–1964, roč. V. Sborník Múzea slovenského krasu v Liptovskom Mikuláši. Obzor n. p., Martin 1965, str. 10.
- 4) Ústní sdělení spoluobjevitele nedaleké Stratenské jeskyně a člena Oblastní skupiny Slovenské speleologické společnosti ve Spišské Nové Vsi p. Jaromíra Volka ze dne 25. října 1986.
- 5) P. J.: Komplexný výzkum Medveděj jaskyne v Stratenskej hornatine. Slovenský kras 1959–1960, roč. III. Osveta n. p., Bratislava 1961, str. 138.
- 6) TJ Spartak Armaturka Ústí nad Labem.
- 7) Pytlácká jeskyně společně s Loupežnickou jeskyní tvoří jedinečný vícepatrový jeskynní systém podzemních chodeb a spojovacích komínů a šachet. Vznikla rozvolňováním skalních bloků a jejich sjížděním po měkkém plastickém podloží směrem do údolí za současné rotace (zejména naklání, v menší míře i zaklání) bloků. Zasutěním těchto tektonicky podmíněných rozsedlin i puklin vzniklých z dalších geologických i jiných příčin, se vytvořil podzemní labyrint dlouhý asi 200 m, jehož výškové rozpětí činí 39 m. Jedná se o největší jeskyni v české části labských pískovců. V souladu s historickým průběhem objevování a evidování obou částí jeskyně samostatně jsou občas i dnes obě části jeskyně považovány za dva podzemní objekty. Viz například Michael Bellmann, Henry Krönert: Höhlen in Elbsandsteingebirge. Lítá to nad rádkem, neumím opravit. Speciální průvodce. Vlastní náklad. Drážďany 2000, str. 89 a 90.
- 8) Podle písemného sdělení bývalého zoologa Muzea města Ústí nad Labem pana Václava Vysokého ze dne 24. listopadu 2008 v té době žádný zoolog v ústeckém muzeu nepůsobil.
- 9) Medvěd brtník (*Ursus arctos arctos*), poddruh

medvěda hnědého (*Ursus arctos*, Linné 1758). Otevřený slovník Wikipedie na internetu.

- 10) První novodobý popis a plánek jeskynního systému z roku 1979 tento dóm ještě neuvádí. Viz Heinicke D. a kol.: Kletterführer Elbsandsteingebirge Böhmisches Schweiz. Sportverlag Berlin 1979, str. 400–403. Přístup do Medvědího dómu popisuje v textu i naznačuje v plánu Pytlácké jeskyně až R. H. Winkelhöfer. Citace viz bod 17. poznámek.
- 11) Nad jeskynním vchodem se ještě nalézá rytina pěticipé hvězdy a kladiva se srpem.
- 12) Anonym: Medvěd v podzemí. Průboj z úterý 5. února 1974, roč. 26, č. 30, str. 4.
- 13) Telefonické sdělení pana J. Rady ze dne 27. listopadu 2008.
- 14) Na pana Veselého se pak horolezci následně obraceli o určení všech svých nálezů kostí myšic a jiných zvířat.
- 15) Jednalo se o amatérskou jeskyňářskou skupinu vedenou p. Jiřím Zoulou z Labské stráně a skupinu mladých nadšenců z téže obce. Činnosti této skupiny předcházela existence místní německé jeskyňářské skupiny „Höhlenforscherguppe Elbleiten“ působící zde po roce 1900. Viz G. Gautsch: Die Rüberhöhle im Elbsandsteingebirge bei Elbleiten. Heimat in Ewigkeit. Unsere Gemeinde Losdorf im Jahre 2003, str. 26 a 27.
- 16) O nálezů medvědíh kostí měl širší veřejnost a účastníci setkání jeskynních badatelů, konaného dne 31. srpna 1974 v Königsteinu, informovat známý jeskynní badatel, promováný mineralog Roland H. Winkelhöfer z Drážďan.
- 17) Winkelhöfer R. H.: Durch Höhlen der Böhmisches Schweiz. Der Höhlenforscher, 1. vydání. Dresden 1997, nestránkováno. Heslo Wildschützenhöhle. „Jeskynní část Medvědí dómu a další velmi těsná puklina v poslední komoře Pytlácké jeskyně má své pojmenování od zde nalezených medvědíh kostí“.
- 18) Telefonické sdělení p. J. Rady ze dne 13. října a 27. listopadu 2008.
- 19) Benda P.: Zemřel Mgr. Zdeněk Bárta. Děčínské vlastivědné zprávy roč. XV, č. 1/2005. Oblastní muzeum Děčín 2005, str. 74.
- 20) Medvěd hnědý je největší evropská šelma a jediný zástupce své čeledi, který se vyskytoval a dosud vzácně i vyskytuje na území České republiky. Spolu s medvědem ledním představuje vůbec největšího zemního masožravce.

Žije v Evropě, Asii a Severní Americe, přičemž prehistorické pozůstatky potvrzují, že dříve žil i v pohoří Atlas v Africe. Na většině našeho území byl vyhuben v průběhu 17. a 18. století. V České republice plně vyhuben ve druhé polovině 19. století – poslední úlovek byl zaznamenán v Beskydech v r. 1887. Dnes je nejhonější na moravské straně Karpat (například v Javorníkách a Moravskoslezských Beskydech). Sem proniká ze sousedního Slovenska, kde dosud žijí početné populace všech velkých šelem. Do Beskyd se medvědi vracejí trvale od 70. let 20. století. Přitom minimálně Jeseníky a Šumava představují pro ně další vhodné oblasti, avšak pytláctví, intenzivní lesní hospodářství a fragmentace krajiny brání osídlení našich hor medvědy. Podle vyhlášky ministerstva životního prostředí České republiky č. 395/1992 Sb. ze dne 11. června 1992, kterou se provádějí některá ustanovení zákona České národní rady č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, příloha č. III, se v České republice jedná o kriticky ohrožený a přísně chráněný druh. Viz Wikipedie, otevřená encyklopedie, heslo „medvěd brtník“ a „medvěd hnědý“.

- 21) Pan J. Rada rezolutně vylučuje, že by některá z kostí byla předána do děčínského muzea. Telefonické sdělení ze dne 27. listopadu 2008.
- 22) V konceptu svého příspěvku označuje p. Bárta medvěda jako dospělého či dospívajícího. Bárta Z.: Reste eines Braunbären-Skeletts in der Wildschützenhöhle /LSG Labské pískovce/ gefunden. Strojopis z roku 1987, 2 strany.
- 23) Anděra M., Horáček I.: Poznáváme naše savce, Mladá fronta, Praha 1982, str. 12 a 225.
- 24) Štollmann A.: A contribution to the craniometry of the brown bear /Ursus arctos L./ living in the Carpathian Mountains. Biologia, 26 : 8 : 639–642. 1971.
- 25) Michel J.: Tiere der Heimat. Děčín 1929.
- 26) Hyhlik F.: Zur Forstgeschichte der Fürst-Kinskyschen Herrschaft Böhmisches Kamnitz. Wien 1903.
- 27) Förster H.: Aus der Tierwelt des Sächsisch-Böhmisch Schweiz. Dresden 1938.
- 28) Bárta Z.: Reste eines Braunbärenskeletts in der Wildschützenhöhle (LSG Labské pískovce) gefunden (Mammalia, Carnivora, Ursidae). Faunistische Kurzmittelungen. Faun. Abh. Mus. Tierkd. 15. Dresden 1988, str. 199 a 200.
- 29) Bárta Z.: O vyhubení některých velkých savců

- v okolí Děčína. Vlastivědné zprávy Okresního muzea v Děčíně, říjen 1967. Okresní muzeum v Děčíně, str. 3 a 4.
- 30) Anonym: Záslužná činnost zoologů. Průboj, roč. 26, číslo 18, 22. ledna 1974, str. 4.
- 31) Zvelebil J.: Inženýrsko-geologické hodnocení vývoje systému Loupežnické a Pytlácké jeskyně v CHKO Labské pískovce. Stalagmit, zpravodaj ÚV České speleologické společnosti, zvláštní příloha 1982, str. 51 až 54. Symposium o pseudokrasu v ČSSR v Janovičkách u Broumova ve dnech 9.–12. září 1982.
- 32) Telefonické sdělení pana J. Rady ze dne 13. října 2008.
- 33) Ústní sdělení členů svazarmovského oddílu branně-technické výchovy v Děčíně p. Jaroslava Tučka a Jiřího Janů z Děčína někdy z roku 1983.
- 34) Podle Ing. Jiřího Zvelebila z Laboratoře inženýrské geologie Ústavu geologie a geotechniky České akademie věd, pověřeného sledováním pohybů skal nad hřenskou silnicí, to byl právě on, kdo varoval vedení Okresního úřadu v Děčíně před hrozícím skalním řícením. Trvale odmítavý postoj pracovníků ONV v Děčíně k předběžnému uzavření silnice vyplýval prý z obavy ze snížení turistického ruchu ve Hřensku. Nakonec došlo k uzavření silnice 3 dny před skalním řícením. Ústní sdělení ze dne 15. července 1986.
- 35) Winkelhöfer H. R.: Durch Höhlen der Böhmischen Schweiz. Der Höhlenforscher, 1. vydání. Dresden 1997, nestránkováno. Heslo „Wildschützenhöhle“.
- 36) Telefonické sdělení ze dne 27. listopadu 2008.
- 37) Anonym: Medvěd v podzemí. Průboj z úterý 5. února 1974, roč. 26, č. 30, str. 4.
- 38) Za zaslání fotografií patří mé poděkování zoologovi Oblastního muzea v Mostě Mgr. Ivanu Táborskému. Kost je zaevidována pod přírůstkovým číslem Z 813/71, V 22.
- 39) Anděra M., Horáček I.: Poznáváme naše savce, 1. vydání. Mladá fronta. Praha 1982, str. 22 a 225.
- 40) Telefonické a následné ústní sdělení ředitele Oblastního muzea v Děčíně Mgr. Milana Rosenkrance z listopadu 2008.
- 41) Winkelhöfer H. R.: Durch Höhlen der Böhmischen Schweiz. Heslo Wildschützenhöhle. R. Winkelhöfer zde odkazuje na svůj článek otištěný v deníku Sächs. Tageblatt ze dne 31. srpna 1974.
- 42) Písemné sdělení ze dne 1. prosince 2008.
- 43) Zápis p. Ingolfa Brunse z jeskyňářské skupiny v Magdeburku o setkání dráždanských jeskyňářů s jeskyňáři z Labské stráně a Ostravy v Labských pískovcích ve dnech 13. a 14. července 1974.
- 44) Bílá nebo též Půlnoční jeskyně nad soutokem Labe a Suché Kamenice.
- 45) Winkelhöfer H. R.: Durch Höhlen der Böhmischen Schweiz, heslo „Weisse Höhle“, bod č. 7. Jutrzenska (1990). Ve výčtu literatury není tento odkaz uveden.
- 46) Nálezy učiněné členy naší ZO v letech 1996 a 2002.
- 47) Telefonické sdělení z října 2008.

SPELEOLOGICKÁ ZÁCHRANNÁ SLUŽBA A TECHNIKA

Nácvik záchrany osob z lanových traverzů

Petr Polák

SZS stanice Morava

Cílem tohoto příspěvku je nástin záchranné techniky svěšování osoby (dále zachraňovaného) z lanových (tyrolských) traverzů v případě náhlé neschopnosti lezce překonat traverz vlastní silou. Dále uváděná technika popisuje způsob svěšení zachraňovaného z traverzu s následným slaněním na vhodné místo pod ním. Tato metoda není univerzální, není dostatečně efektivní v obtížně schůdném terénu, u velmi vysokých traverzů nebo při traverzech nad vodou bez možnosti použití záchranného člunu. Naopak najde uplatnění u relativně nízkých a dlouhých traverzů, kde není možné použít metodu dopravení

vlečného lana a tažení zachraňovaného i záchranáře k jednomu z kotevnic bodů. Při organizaci lanových traverzů je proto vždy nutné předem rozhodnout, jakou techniku záchrany budeme v případě nutnosti používat.

Všichni to známe. Nasadíme jednu kladku na lano nosné, druhou na jisticí, zkontrolujeme v rychlosti zámky karabin a hurá do hlubiny. Jednu věc je však důležité si předem uvědomit. Jakým způsobem budeme řešit případnou záchranu osoby z traverzu a jak se na tuto akci předem připravit? Rozhodneme-li se pro záchranu lezce svěšením z lana a následným slaněním na vhodné místo

pod traverz, může být odpověď na tyto dvě otázky následující.

Přípravná opatření

Přípravná opatření začínají již použitím vhodných pomůcek lezce pro překonání traverzu. Výhodným opatřením je výhradně použití expresky jako spojovacího článku centrální karabiny sedacího úvazu každého lezce s kladkou. Moment pouhého odříznutí zachraňovaného od kladky totiž mnohonásobně usnadňuje celý akt svěšování, jelikož zachraňovaného stačí v kritickém okamžiku pouze přidržet, nikoliv nadzvedávat a ve vypětí vycvakávat z karabiny. Při překonávání traverzů bývá u lezců snaha mít spojovací článek mezi centrální karabinou a kladkou co nejkratší (pouze karabina), aby získali maximální efektivitu při práci s ručním nebo nožním blokantem. Použití expresky by mělo být pro každého organizátora traverzu z výše uvedeného důvodu pravidlem. Pro zkrácení spojovacího článku může organizátor doporučit přehnutí jedné nebo raději dvou expresek na polovinu. Dále je nezbytně nutné aby lezec použil prsní úvazek. V případě jakékoliv ztráty kontroly nebo vědomí lezce dojde k jeho převrácení a hrozí poškození páteře, jak je patrné z obr. 2.

Aby byla záchranná akce efektivní, vyplátí se předem připravit jeden kladkový komplet pro záchranáře, který bude předinstalován a zajištěn na lanech u kotveního bodu, od kterého bude vhodnější záchrannou akci uskutečnit. V karabině spodní kladky bude instalováno lano dostatečné délky pro slanění z traverzu. Toto bude napytlované ve speleovaku opatřeném šňůrou a karabinou pro jeho

zavěšení do centrální karabiny sedacího úvazu záchranáře. Konečně na tomto laně těsně pod kladkou bude instalována zajištěná slaňovací brzda s karabinou, do které se záchranář přímo zavěsí. Toto opatření je dobré provést z následujícího důvodu. Je třeba si uvědomit, že na rozdíl od svěšování zachraňovaného z vertikálně instalovaného lana, není na traverzu možné se dostat nad zachraňovaného do výhodnější vyšší polohy. Zachraňovaný i záchranář se vždy nacházejí ve stejné výškové poloze a tudíž transport zachraňovaného směrem nahoru pro jeho odepnutí z kladky je velice omezený. Výhoda dorazivšího záchranáře již v zajištěném slanění umožní soustředit se pouze na svěšení zachraňovaného a poté okamžitě zahájit jeho transport na bezpečné místo.

Popis techniky

V případě záchranné akce se záchranář zapne do připravené zajištěné slaňovací brzdy a současně na sebe zavěsí vak s lanem pro slanění (obr. 1). Záchranář je plně vybaven pomůckami pro jednolanovou techniku, navíc potřebuje 4 karabiny a smyčku délky cca 5 m pro pozdější manipulaci se zachraňovaným lezcem. Při zatížení lana musí záchranář počítat s vyšší rychlostí pohybu na traverzu, takže použití rukavic je více než vhodné. Pokud je lano vedoucí k lezci ještě strmější, je nutné pro sestup použít slaňovací brzdu založenou způsobem ke slaňování na napnutém laně.

Záchranář se pomalu přibližuje k zachraňovanému (obr. 2). Po přiblížení pak ve vhodné vzdálenosti pojistí svoji kladku blokantem z důvodu zachování

Obr. 1 Záchranář připravený k akci.

Obr. 2 Přiblížení záchranáře a demonstrace převrácení postiženého bez prsního úvazku.

dostatečného manipulačního prostoru při další práci se zachraňovaným. Totéž před tím provede s kladkou zachraňovaného, pokud ji ještě nemá blokovanou. Dalším krokem je propojení centrálních karabin zachraňovaného a záchranáře pokud možno co nejkratším spojovacím článkem (obr. 3). Dvě nebo tři karabiny by měly být plně dostačující. Čím kratší spojovací článek vytvoříme, tím méně práce budeme mít při následném svěšování.

Poznámka: použití obrtlíku, tak, jak je demonstrováno na fotografii, není samozřejmě podmínkou.

Záchranář nyní umístí jednu karabinu na nosné lano a tou protáhne smyčku. Jeden konec smyčky vepne do centrální karabiny zachraňovaného a na druhém konci vytvoří oko pro nohu (obr. 4).

Obr. 3 Zajištění kladek proti pohybu a propojení centrálních karabin.

Nyní jistě oceníme výhodu použité expresky, která nám poskytuje nižší pozici zachraňovaného pod nosným lanem.

Poznámka: nemá smysl používat horní pojistné lano traverzu, jelikož při přenášení váhy na něj dojde k přiblížení obou lan k sobě a poziční výhodu tím ztratíme.

Jak už bylo řečeno, při svěšování zachraňovaného touto metodou jej nebudeme nikterak nadzdvíhat, a proto je výhodnější použít na nosném laně prostou karabinu, která klade při spouštění větší odpor než kladka. Poslední důležitou věcí je nastavení správné délky smyčky, abychom byli schopni po odříznutí spustit zachraňovaného přenesením váhy ze smyčky do centrální karabiny záchranáře.

Postavením se do smyčky nyní záchranář vytvoří protiváhu vůči centrální

Obr. 4 Instalace smyčky s karabinou a nadlehčení zachraňovaného.

Obr. 5 Zahájení řezání expresky.

karabině zachraňovaného. Tímto dojde k odlehčení kladky a expresky zachraňovaného. Nyní může záchranář zachraňovaného přerezáním expresky snadno odříznout od jeho nosné kladky (obr. 5 a 6).

Následným uvolněním váhy ze smyčky si záchranář posadí zachraňovaného do své centrální karabiny (obr. 7). Po zrušení svěšovací karabiny a smyčky může záchranář okamžitě zahájit slaňovací proceduru, kterou zakončí šetrným uložením zachraňovaného na předem vyhlédnuté místo na zemi (obr. 8). Při použití nejběžnější slaňovací brzdy STOP Petzl bude určitě nutné použít přídatnou brzdou karabinu. Bez ní může

Obr. 6 Těžká fáze – moment přerezání expresky.

Obr. 7 Spuštění zachraňovaného do centrální karabiny záchranáře.

Obr. 8 Slaňování se zachraňovaným na bezpečné místo.

Foto: P. Polák, 2007

být sestup velmi nebezpečný, protože brzda může při zatížení dvěma osobami enormně prokluzovat zejména při použití nového lana s polyamidovým opletem. Je také nutné udržovat optimální rychlost sestupu, vzhledem k zahřívání slaňovací brzdy. Při delších slaněních je třeba počítat s chlazením vodou. Voda může být předem nachystána v PET láhvi, která může být uložena například ve vaku se záchranným lanem.

Poznámka: Při cvičné záchranné akci tohoto typu z traverzu v Zádieli byly na chlazení použity 2 litry vody při 350 m dlouhém slanění.

Shrnutí

Jak již bylo řečeno, tato metoda najde použití u relativně nízkých a dlouhých traverzů, kde není možné nebo je

komplikované použití metody dopravní vlečného lana a tažení zachraňovaného i záchranáře k jednomu z kotevních bodů. Co se týče časového hlediska, je výše popisovaný způsob záchranu velice rychlý. Samotný akt svěšení zachraňovaného je díky uvedeným opatřením v podstatě minutovou záležitostí, i když je potřeba jej také předem nacvičit. Potom záleží na délce a výšce traverzu, které jsou hlediskem pro časovou prodlevu dopravy záchranáře k zachraňovanému a dále slanění na vhodné místo.

Uvedená fakta a poznatky byly prakticky odzkoušeny na cvičném traverzu o délce 120 m a výšce 12 m kolegyně J. Pernicou a S. Kovačičem (oba SZS ČSS stanice Morava), kterým tímto děkuji za ochotu a připomínky.

Slaňování pomocí mailonu

Pavel Dobeš

ZO ČSS 7-01 ORCUS

V Pulčinských skalách v Beskydech se nachází jeskyně s poetickým názvem Velryba a v ní je vertikální stupeň, který se běžně zdolává rozporem. Nicméně při pravidelných návštěvách není od věci mít sebou kousek špagátu a toto místo slanit. My toto místo slaňujeme za pomoci dvojité 8 mm repšňury (aby se dala stáhnout), za pomoci slaňovací osmy a smyčky místo sedáku. Prostě improvizace s ohledem na to, aby toho člověk sebou táhl co nejméně.

Při jedné z návštěv mne tak napadlo. Jak slanit, když bychom přišli o osmu.

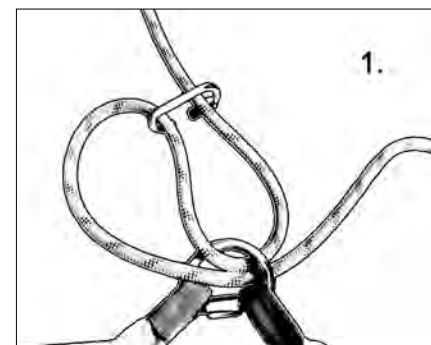
Třeba bychom ji ztratili a nebo by s ní uletěl netopýr.

Doma mi to nedalo a tak jsem začal přemýšlet, na čem a jak by se dalo jednoduše a provizorně slaňovat. Samozřejmě zde máme možnost použití karabiny a půlloďáku (poloviční lodní uzel). Tato metoda je dostatečně známá, sám ji používám při jištění prvolezce při lezení a také jsem si několikrát vyzkoušel i slaňování. Nevýhodou půlloďáku je kroucení lana. Duše lana bývá většinou nenávratně zkroucená a trpí i oplet. Zažil jsem na vlastní kůži, kdy se oplet zcela roztrhal.

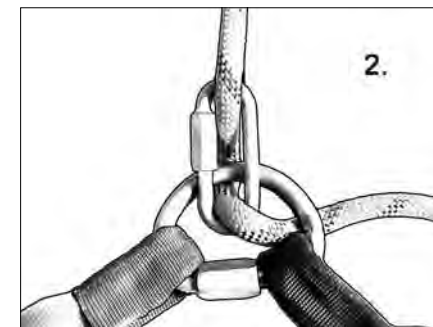
Záhy jsem přišel na to, že bez karabiny to asi nepůjde tak ani tak a bez lana asi také ne. Nicméně jsem po mnoha zkouškách přišel na následující řešení. Pro nouzovku nám stačí **sedák, lano a karabinka mailon**. Pravda, mailon sice není tak hojně používán jako oválné karabiny, ale zase není od věci mít jeden pro strýčka příhodu sebou. Třeba na transportním vaku nebo na sedáku. Minimálně na ručním blokantu Petzl by podle výrobce jeden měl být.

Pro slanění musíme mít oblečený speleo sedák nebo sedák se dvěma závěsnými poutky a zašroubovanou centrální karabinou „D“. Pro popisované užití je lepší ocelová.

Vezmeme lano a prostrčíme jej centrální karabinou, stejně jako to děláme při zakládání do osmy, a vzniklé oko povytáhneme nahoru k visícímu lanu. Pramen visícího lana propojíme mailonem s okem, které jsme protáhli centrální karabinou (obr. 1) a mailon zašroubujeme.

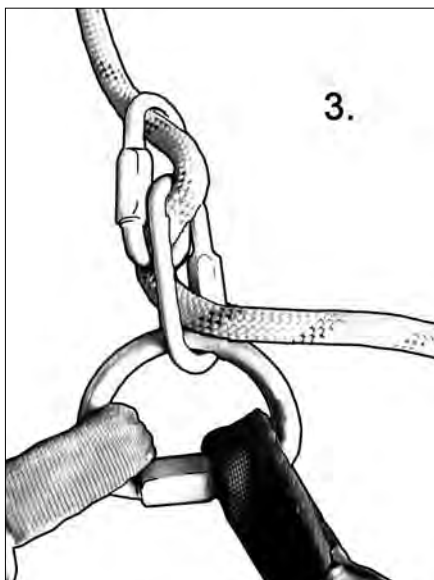
Poté mailon stáhneme dolů až se opře o centrální karabinu a tím nám vzniknou tři základní třecí plochy. Čtvrtá na dobrždování nám vznikne na boku centrální karabiny (obr. 2).

Samotné slaňování se vůbec neliší od běžně zažitých postupů při sestupu. Výhodou tohoto řešení je zejména fakt, že vůbec nekroutl lano a při zvednutí volného konce nahoru se mailon chová jako brzda. Samotné slaňování je hladké bez rázů a rychlost sestupu lze plynule regulovat. Volný konec se při sestupu nemusí opírat o centrální karabinu a může být v jedné ose.

Z pevnostního hlediska se zde není čeho bát. Centrální karabina typu „D“ je z tohoto pohledu nesmrtelná a mailon má na příčné roztahování pevnost 10 KN (tedy 1 tunu). Je potřeba si uvědomit, že tento údaj platí v podstatě na roztahování karabiny napříč s přihlédnutím k průřezu (7 mm) a specifické pevnosti materiálu. V námi použitém případě je namáhání poloviční, protože karabina je namáhána na ohyb jako celek s tím, že je opřena ve dvou bodech.

V podstatě je to to samé, jako bychom ji upnuli v půlce do svěráku a pomocí kladiva ji chtěli ohnout. Jen si to zkuste a uvidíte, jak se zapotíte. Jediné možné riziko bych viděl v tom, že při větším zatížení (např. dvě osoby) by už nemusel hladce chodit šroubovací zámek. S tím jsem se ale během zkoušek nesetkal.

Netreba dodávať, že tento spôsob je vhodný pouze pro jednolanovou

techniku a že je třeba dodržovat všechny zásady bezpečnosti při sestupu po laně.

Stejným způsobem můžeme uplatnit i klasickou oválnou karabinu, a tehdy je možno slanit na dvou lanech.

Perličkou na závěr je, že stejným způsobem můžeme řetězově zapojit dvě karabiny a vznikne nám tím poloviční slaňovací žebřík (obr. 3).

Napsaný článek si neklade za cíl přesný návod na použití a nechci se ani pasovat do pozice, že jsem přišel na něco geniálního. Článek má zapůsobit jako inspirace a rozšířit možnosti. Konec konců nejdůležitější je, aby každý přemýšlel, jak z dané situace vybruslit a pokud to funguje, tak se o zkušenosti podělit. Jednou to třeba někomu zachrání život.

Trvalo udržateľné mapovanie jaskýň

Ph. Hauselmann a pracovná skupina Topografie a mapovania UISIC

Nadpis tohto článku sa môže zdať zvláštny, ale všetko, čo je dnes vo všeobecnom záujme, by malo obsahovať v názve slová „trvalo udržateľné“. Nie je to pokus o žart: ak definujeme „trvalo udržateľné“ ako „minimalizujúce zásah do prostredia a chrániace prostredie“, trvalo udržateľné mapovanie existuje. Isteže, obsahom príspevku nie je odporúčať používanie takých alebo onakých (netoxických) materiálov pre fixné meračské body v jaskyni, ale ukázať, že mapovanie je trvalo udržateľné iba vtedy, keď je urobené dobre. V opačnom prípade po uplynutí

niekoľkých rokov bude nevyhnutné jaskyňu znovu zmapovať, a to by znamenalo ďalší zásah do krehkého jaskynného prostredia.

Skúsenosti ukazujú, že k opätovnému mapovaniu jaskýň dochádza stále znova a znova. Je veľa dôvodov na opakované mapovanie jaskýň. Napríklad stratila sa pôvodná mapa. Alebo mapa existuje, ale stratili sa pôvodné dáta. Chýbajú údaje o výške priestorov a chýba rozvinutý rez. Kvalita pôvodného mapovania nie je akceptovateľná. Ba stáva sa i to, že aj keď sa jaskyňa znovu mapuje, veľa jaskyniarov

opäť nezahrnie do mapovania údaje o výške priestorov a ich rozvinutý rez. Po určitom čase preto musia mapovanie znovu opakovať, aby doplnili tieto veľmi dôležité prvky. Často sa opakované mapovanie bez údajov o výške priestorov a profilov urobí jednoducho preto, lebo jaskyniarom chýbajú znalosti, čo a prečo treba vykonať. Základom je „svätá trojica“ mapovania: 1. pôdorys, 2. rozvinutý rez a priečne rezy, 3. písomný opis.

Zámerom tohto článku je informovať jaskyniarov pracujúcich v teréne, prečo je kvalitné mapovanie nevyhnutné a čo všetko si vyžaduje. My jaskynní merači dúfame, že tento článok sa dostane k čo najväčšiemu počtu jaskyniarov, aby sa predišlo opakovaným meraniam a aby množstvo informácií, ktoré sa dajú získať pri mapovaní jaskyne, bolo čo najväčšie.

Základy mapovania

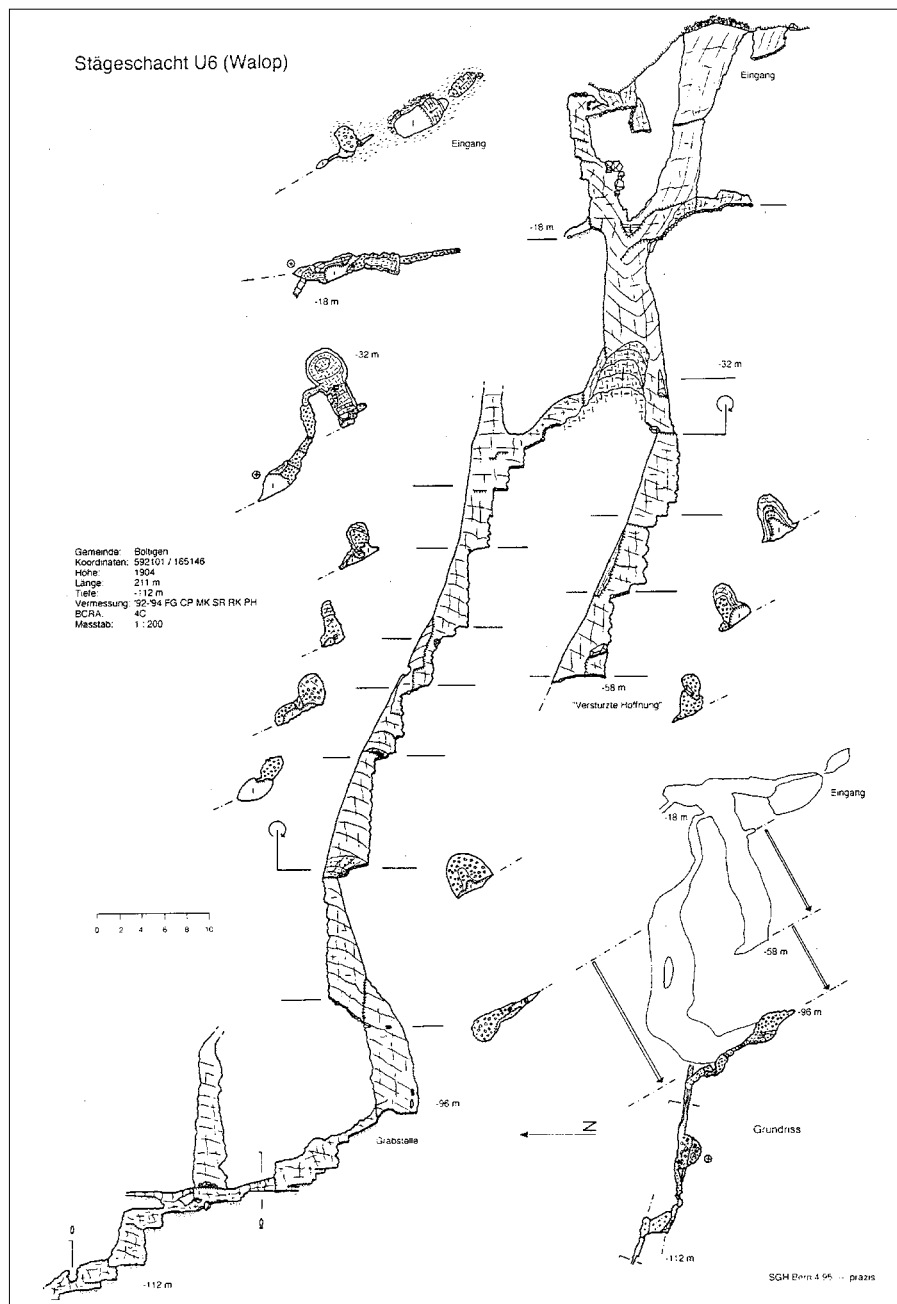
Vo svete sa používa rad rôznych spôsobov mapovania, niektoré z nich sú vhodnejšie ako iné. Naším cieľom nie je zavádzať nový štandard, ale pripomenúť jaskynným meračom, že základy mapovania jaskýň sa nemenia a ostávajú takéto:

- Používať starostlivo udržiavané a funkčné prístroje, pásma, laserové diaľkomery a pod., najmä však tie, ktorých presnosť sa overila napríklad kalibračným postupom.
- Spolupracujte iba s meračmi, ktorí sú si vedomí dôležitosti získavania správnych dát a majú skúsenosti s ich odčítaním a u ktorých ste si istí, že nemajú zrakové chyby (dioptrickú alebo paralaktickú chybu ap.).

- Pamätajte na nebezpečenstvo ovplyvnenia merania kovovými predmetmi (vyvíjače acetylénu, zábradlia na chodníkoch pre turistov, batérie, okuliare) a zdrojmi svetla. Ukázalo sa, že i moderné, ľahké LED svetlá môžu generovať významné magnetické pole (niektoré z nich, iba keď sú zapnuté)! Prosím, kontrolujte to čo najčastejšie.

- Pre nebezpečenstvo vyplývajúce zo „striedavej metódy“ (opakovaná zmena smeru vpred a vzad – pozn. prekl.) dôrazne trváme na mapovaní „z bodu na bod“ (stále vpred – pozn. prekl.). Prosím, nepoužívajte ako merač body hlavu vášho kolegu stojaceho uprostred chodby. Volte body na stenách, na blokoch, na ďalších výrazných prvkoch, ktoré sa dajú označiť a neskôr opäť nájsť. Aby sa meračské body dali nájsť, označte ich (vhodný je lak na nechty, malá červená bodka je nenápadná a vydrží dlho, alebo použite malý, odstrániteľný kúsok reflexnej fólie). Vždy zaznamenajte „staničenie“ bodu – vzdialenosť od bodu k ľavej a pravej stene a od dna a stropu priestoru (toto je zvyčajný spôsob zaznamenania rozmerov chodby). V bode sa tiež môže nakresliť priečny rez, čo pomôže v budúcnosti bod opäť nájsť.

Niektorí merači zámerne zaokrúhľujú merania rozmerov na najbližšie desiatky (3,56 m dáva 3,55 alebo rovno 3,6 m). Prečo? Rozhodujúce údaje pre danú zámeru už boli zmerané, tak prečo znižovať presnosť, keď to nie je potrebné?

Umiestnenie meračských bodov je témou dňa – niektorí recenzenti tohto článku by chceli, aby sa nenechávala žiadna značka v jaskyni (aby sa zachoval jej pôvodný stav), iní by si želali ľahko viditeľné, trváce (a popísané) značky aspoň na križovatkách, ktoré by umožňovali na body ľahko nadviazať v budúcnosti. Osobne uprednostňujem body, ktoré zbadáte, iba keď ich hľadáte, ale sú na rozhodujúcich miestach a sú označené.

- V neposlednom rade nakreslite detailný a presný náčrt. O jeho význame píšeme v časti o kreslení mapy. Niektorí kreslia náčrty už v jaskyni priamo v mierke (pomocou uhlomeru a meradla), čo môže zdržovať zameriavanie, ale pomáha vyvarovať sa možným chybám a zvyšuje presnosť.

Prečo „Svätá trojica“?

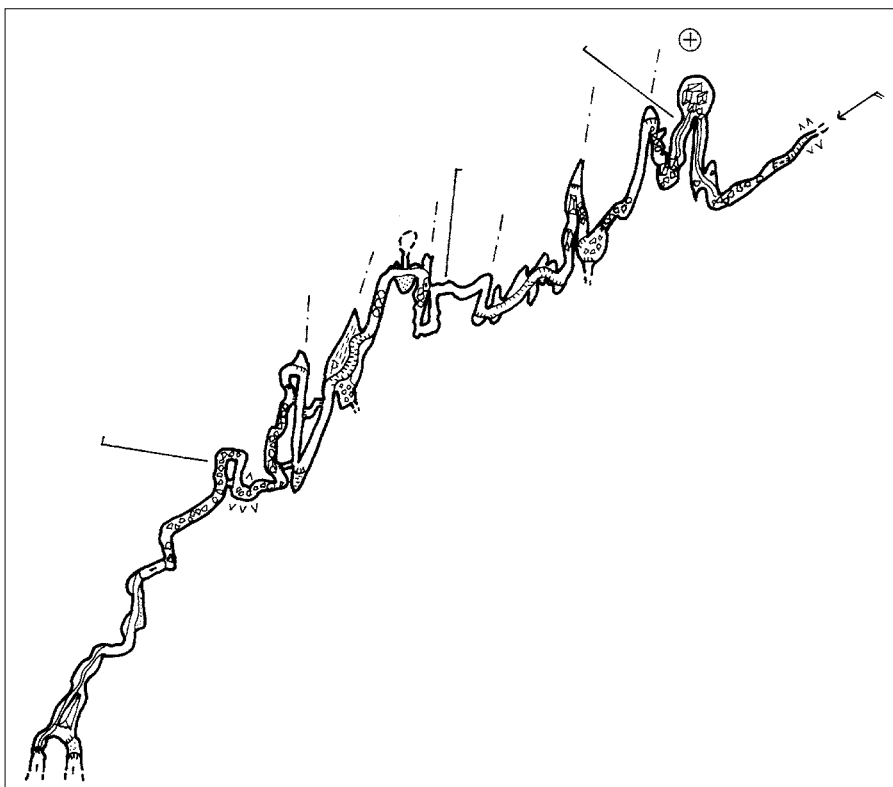
Otázkou, ktorú si niekto môže položiť, je, či nestačí samotný pôdorys, zvlášť pre horizontálne jaskyne. Odpoveď je jednoduchá: povrch Zeme je dvojrozmerný objekt, ktorý sa jednoducho dá zobraziť na mapách; dobre známe sú mapy zemepisné, geologické alebo automapy. Na rozdiel od zemského povrchu je jaskyňa (i horizontálna) vždy pravý trojrozmerný objekt a ako taká sa nedá úplne zobraziť

iba horizontálnym pôdorysom. I v prípade výlučne horizontálnych jaskýň tvar chodby obsahuje oveľa viac dôležitých informácií, ktoré sa nesmú zanedbať. Nižšie opíšeme dôležitosť všetkých troch potrebných súčastí a ktoré informácie zvyčajne obsahujú. Potom ukážeme, prečo je oveľa užitočnejšie mať presné mapy namiesto hrubých „prieskumných náčrtkov“ alebo iba meračských dát. Nakoniec zdôrazníme význam publikovania máp a výsledkov.

Načo pôdorys?

- Prvou odpoveďou je počiatočná motivácia každého, kto robí mapu: pôdorys ukazuje orientáciu jaskynných chodieb, zobrazuje ich šírku, vzťah k ďalším chodbám a zobrazuje detaily chodby.
- Pomáha získať informácie o možných prepojeniach oddelených jaskýň v tej istej oblasti. To je dôvod, prečo sa môže ukázať ako veľmi užitočné urobiť horizontálnu mapu aj pre jaskyne, ktoré sú prevažne vertikálne (a od ktorých je niekedy zhotovený iba rozvinutý rez). Správne umiestnenie jaskyne v priestore môže ukázať, že je veľmi blízko inej (možno významnejšej) jaskyne (obr. 1). Merania, ktoré sú pripojené na povrchové body,

← Obr. 1 Rozvinutý rez, horizontálne rezy a pôdorys jaskyne Stageschacht („Staircase shaft“, Walop, Švajčiarsko). Rozvinutý rez názorne ukazuje, že jaskyňa prevažne sleduje jediný uklonený zlom, navyše ukazuje sklon vrstiev (a ich zvrásnenú štruktúru v hornej šachte). Rozvinutý rez na dvoch miestach mení smer; prvýkrát, aby sa ukázalo, že zlom, ktorý sleduje „Verstürzte Öffnung“ je paralelný k zlomu, na ktorom je vytvorená hlavná šachta, druhýkrát preto, aby sa plán a rozvinutý rez príliš nerozchádzali. Plán najnižšej, subhorizontálnej časti bol posunutý, aby sa horizontálne rezy neprekrývali. Týmto spôsobom sú znázornené vzájomné vzťahy všetkých priestorov a povrchu i smery hlavných zlomov.

Obr. 2 Pôdorys úzkej meandrujúcej chodby v Angloruskej jaskyni (Kaukaz, Rusko). Táto mapa obsahuje i informáciu o genéze jaskyne. Samozrejme, rozvinutý rez tejto chodby je omnoho dlhší, prípadné prepojenie s inou jaskyňou alebo povrchovým závrutom sa dá pozorovať iba v pôdoryse.

ukazujú vzťahy medzi povrchovými a podzemnými štruktúrami.

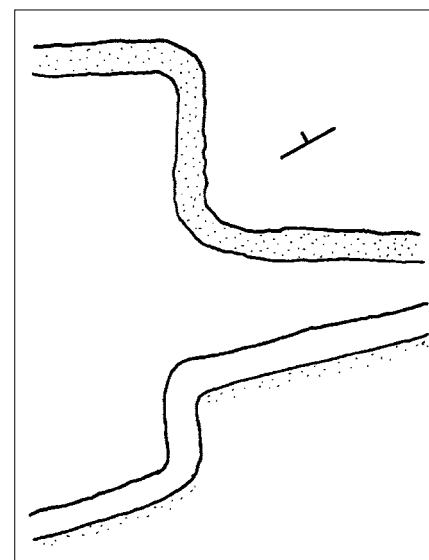
- Pôdorys málo informuje o vývoji jaskyne, ale často môže poskytnúť informácie, ktoré s ním súvisia; napríklad keď priebeh jaskyne sleduje systém výrazných zlomov alebo keď je jaskyňa výrazne meandrujúca (obr. 2).
- Pôdorys obsahuje informácie o sedimentoch, s ktorými sme sa stretli v jaskyni, a o ich polohe. Niekedy je pre nájdenie pokračovania veľmi

dôležité vedieť, kde sa nachádzajú sedimenty a či môžu byť prekážkou hlavného pokračovania. Takáto informácia je obvyčajne pre jaskyniarov ľahko rozpoznateľná, ale keď nie je zaznamenaná v mape, tak systematické hľadanie pokračovaní sa nemôže uskutočniť.

- Obmedzením pôdorysu jaskyne je, že neukazuje tvar chodby ani jej vertikálny rozsah (ďalšie dva rozmery).

Prečo rozvinutý rez, prečo priečne rezy?

- Protizotázkou môže byť, prečo nestačí bokorys. Odpoveď znie: preto, lebo bokorys zakrýva niektoré dôležité informácie. Predpokladajme projekciu na rovinu S-J a jaskynnú chodbu, ktorá najprv klesá na juh (takže je zobrazená v bočnom pohľade „správne“), ale potom sa otočí na západ a pokračuje s tým istým sklonom (obr. 3). Táto časť bude zobrazená ako zvislá šachta. Keď sa prierez chodby významne zmenil, nie je to vidieť, táto informácia sa stratila. Dobrý mapér dokáže skonštruovať bočný

Obr. 3 Pôdorys (hore) a bokorys (dole) hypotetickej jaskynnej chodby. Bokorys vytvára akoby priepastovitú štruktúru, zatiaľ čo skutočná chodba postupne klesá, ako vidieť v pôdoryse. Z obrázka je zrejmé, že iba rozvinuté rezy dokážu zobraziť skutočný tvar jaskyne.

pohľad pomocou pôdorysu a rozvinutého rezu, ale je oveľa ťažšie (v prípade zmien sklonu chodby nemožné) dostať rozvinutý rez z bokorysu.

Bokorys je dôležitý na zistenie súvislostí medzi usporiadaním jaskyne v priestore a objektmi na povrchu. Pretože dáta z mapovania sa najskôr spracúvajú pomocou počítača, takéto bočné pohľady sú zvyčajne produktom nejakého programu.

- Rozvinuté rezy môžu poskytnúť náhľad na smery zlomov a vrstevných plôch, ktoré sa zo samotného pôdorysu nedajú zistiť. Príklad je uvedený na obrázku 1.
- Rozvinuté rezy poskytujú úplnú informáciu o očakávaných ťažkostiach (priepasti, plazivky, vodopády atď.) a môžu byť preto užitočné pri plánovaní budúcich výprav. Poskytujú predstavu o celom vývoji príslušnej časti jaskyne.
- Prvé a najdôležitejšie využitie rozvinutého rezu je, že informuje o vývoji jaskyne. Všetky zlomy viditeľné v pôdoryse, všetky zobrazené sedimenty nemôžu poskytnúť ani polovičku informácií, ktoré získame z rozvinutého rezu. Je vývoj chodby freatický (kruhová rúra) alebo ide o vadózny meander, resp. o kombináciu oboch – „kľúčovú dierku“? Iste, všetky tieto informácie sú obsiahnuté aj v priečnych rezoch, ale vzájomné vzťahy týchto foriem sa stierajú; najlepšie sa dajú pozorovať v rozvinutom reze. Dobrý príklad je na obrázku 4.
- Priečne rezy sú tiež veľmi dôležité: ukazujú lokálny tvar chodby, čo poskytujú dôležité informácie aj na

Obr. 4 Hrubý pôdorys (hore) a rozvinutý rez (dole) vstupnej časti jaskyne Humpleu (Muntii Apuseni, Rumunsko). Oba náčrty sú nekvalitné (takže ich neberte ako príklady). Avšak iba z rozvinutého rezu vidieť vývoj jaskyne v troch oddelených fázach. Kreslite rozvinuté rezy aj horizontálnych jaskýň. (Rozvinutý rez je čiastočne nakreslený ako bokorys, aby sa zachovala nadväznosť priestorov, pozn. prekladateľa.)

pochopenie jej vývoja. Z hľadiska zobrazenia dôležitých geologických prvkov jaskyne sú dôležité všetky tri pohľady (pôdorysná mapa, rozvinutý rez a priečne rezy).

Prečo textové poznámky?

Odpoveď je veľmi jednoduchá: pokúsili ste sa niekedy zakresliť do svojej mapy netopiera (samozrejme v mierke)? Alebo dosah možného nebezpečenstva záplav, ktoré vidieť na stenách jaskyne? Ako chcete znázorniť vaše predstavy o vývoji jaskyne?

Písomný opis je neoceniteľný zdroj

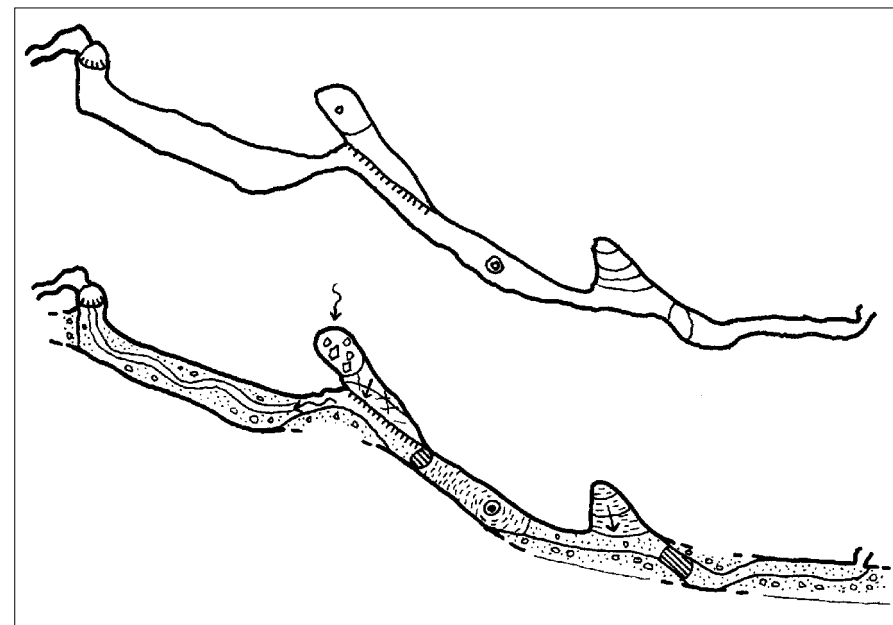
informácií, ktorý môže byť veľmi dôležitý z vedeckého hľadiska, ale aj hľadiska praktického jaskyniarstva: zoznam výstroja, nebezpečenstvo záplav, miestne druhy hornín, nestabilné blokoviská, výskyt sadrovca, flóra a fauna, vývoj... Všetky tieto veci sa nedajú zaznamenať graficky a musia sa vypísať. Takže textová poznámka nie je iba nedôležitý text opisujúci veci, ktoré i tak môžete na mape vidieť („chodba vľavo sa končí šachtou...“), ale zhrnuje všetky vaše významné pozorovania. Áno, každý môže zaznamenať dôležité veci. Môžete to byť aj vy!

Prečo precízne nakreslená mapa a nie iba topografické údaje alebo náčrtok?

Na prvý pohľad je to veľmi dobrá otázka, pretože je to práve precízne kreslenie, ktoré vyžaduje najviac času pri mapovaní a robí mapovanie takým otravným. Prečo teda nerobiť iba hrubý náčrt? Je jasné, že precízne vykreslená mapa obsahuje omnoho viac informácií pre vedecký výskum. Ale aj obyčajní jaskyniari z nej môžu vyčítať veľa dôležitých informácií. Obrázok 5 ukazuje časť mapy jaskyne. Hore je pôvodná mapa, dolu vidno, ako by mohla vyzeráť „krásna“ mapa (kreslil som spamäti, takže to nemusí byť presné,

i keď základné informácie sú v poriadku). Kde je pokračovanie hlavnej chodby? Áno, v pravom spodnom rohu môžete skúsiť kopat', aby ste našli to veľké pokračovanie. Samozrejme, na náčrtku to vidieť nie je.

V krátkosti: typ tvaru chodby a typ sedimentov v tom mieste spolu s informáciou o zmenšení alebo zväčšení chodby dohromady poskytujú dôležitú informáciu o možnom pokračovaní. Ale tieto veci vidieť iba v precízne vykreslenej mape. Okrem toho pokiaľ vy ako otrávený merač odčítavajúci údaje merania čakáte na kresliča, kedy už konečne

Obr. 5 Význam kvality nakreslenia mapy vidieť na tomto príklade časti jaskyne v Rumunsku. Vrchná kresba je náčrtok pôdorysu bez väčšiny detailov, kým spodná kresba predstavuje tú istú chodbu s množstvom podrobností (prosím, uvedomte si, že tieto podrobnosti pochádzajú iba z mojej pamäti a nemusia presne zodpovedať skutočnosti, ale je jasné, že tá veľká chodba niekam pokračuje!). Iba presná kresba ukáže možné pokračovanie veľkej chodby, ktoré môže viesť do hlavného pokračovania tejto veľkolepej jaskyne.

dokončí svoju kresbu, čo robíte (okrem mrznutia)? Áno, snažte sa nájsť možné bočné pokračovania. Sú tam, buďte si istý, usilujte sa ich nájsť! Iný inteligentný spôsob, ako sa zahriať, je urobiť spätné meranie, aby ste sa ubezpečili o presnosti predchádzajúceho odčítania. Predchádzajte prekvapeniam.

Ďalším problémom môže byť mierka mapy. Tá sa musí prispôbiť účelu, na ktorý sa mapovanie robí: paleontologické nálezisko vyžaduje mierku 1 : 50 na jednej veľkej plachte, kým pre mapu rozsiahlej jaskyne postačí mierka 1 : 500 na niekoľkých listoch atlasu. V strednej Európe sa zvyčajne mapuje v mierkach 1 : 100 pre veľmi malé jaskyne, 1 : 200 pre jaskyne medzi 20 až 500 m a 1 : 500 pre väčšie jaskyne. Radšej nepoužívajte príliš veľa rozdielnych mierok pre mapy v jednej krasovej oblasti, aby ste nemali problémy pri ich porovnávaní. Samozrejme, pokiaľ budete vedieť, že finálna mapa bude v mierke 1 : 500, nie je nevyhnutné robiť meranie s presnosťou 1 : 50, i keby to bolo možné. To, čo sa nedá, je nakresliť náčrtok s presnosťou 1 : 500 v jaskyni a doma chcieť nakresliť presnú mapu v mierke 1 : 50. Preto predtým, než začnete mapovať, myslite na to, akú výslednú mierku mapy budete potrebovať.

Prečo publikovať?

Našli ste ľahko prístupnú, pekne vyzdobenú a sľubnú jaskyňu a s pôžitkom ste ju zmapovali.

Môžete sa obávať, že kolegovia jaskyniari, jaskynní „piráti“ alebo obyčajný klub turistov môžu vašu jaskyňu poškodiť, preto bude vašou prvou reakciou udržať

objav v tajnosti. To sa dá dobre pochopiť. Veľmi negatívny dôsledok takého rozhodnutia je, že keď skončíte s aktívnym jaskyniarstvom alebo mapér sa poháda so svojou matkou a tá spáli všetky jeho mapy (to nie je žart, poznám taký prípad!), všetky informácie sa stratia.

Preto vás úpenlivo prosím, publikujte vaše jaskyne, vaše mapy, vaše dáta! Keby publikovanie znamenalo skutočné nebezpečenstvo pre jaskyňu, prosím, poskytnite informácie aspoň do národného registra jaskýň. Niektoré krajiny majú registre, ktoré umožňujú udržať mapy a dáta v tajnosti – využite túto možnosť, pokiaľ máte dojem, že je to nevyhnutné. Prosím, nezahadzujte vašu mimoriadnu prácu tým, že ju necháte schovanú v krepenci.

Dôsledky utajovania: dokonca i keď ste vašu prácu zverejnili, môže sa stať, že neskôr bude potrebné vložiť pôvodné merania do počítača, aby sa získali priestorové zobrazenia oblasti a príslušnej povrchovej situácie. Posledný bod je veľmi dôležitý v prípade, že zabráni majiteľovi kameňolomu uskutočniť odstrel tam, kde je jaskyňa. Alebo sa podarí nájsť pokračovanie (zával? – iba preto, lebo ste ho nedostatočne preskúmali!). V oboch prípadoch je životne dôležité mať všetko niekde k dispozícii, buď u vás doma, v archíve klubu, alebo v centrálnom registri. Prosím, **nezahadzujte** pôvodné poznámky a náčrty, hoci sú zablatené; môžu zabrániť ďalšiemu kompletnému premapovaniu z dôvodov opísaných vyššie. Opatrujte ich, nezaberú veľa miesta a neskoršie využitie môže byť mimoriadne významné.

Pohľad do budúcnosti

Počítače budú čoraz viac nahrádzať tradičné kreslenie tušom. V poslednom období sa rozmohlo používanie kresliacich programov (napr. Adobe Illustrator) na vytváranie presných a pritom veľmi pekných máp. Technologický pokrok nám umožňuje pridať do máp farby (piesok bude hnedý, voda modrá, alebo by aspoň mala byť). Tým, ktorí sa zaujímajú o počítačovú tvorbu máp, je uvedená nižšie internetová adresa, kde nájdete informácie a predpripravené knižnice pre Illustrator. Prosím, majte na pamäti: najtrvácejším archívnym materiálom je stále papier, rozpadne sa za 20 až 500 alebo i viac rokov, naproti tomu CD sa nemusí dať prečítať už o dva roky. Preto potom, čo ste mapu vytvorili v počítači, vytlačte ju z archívnych dôvodov. Uchovajte svoju prácu!

Internetové stránky s ďalšími informáciami

Na internete nájdete niekoľko webových stránok, ktoré poskytujú dobré informácie čo sa týka mapovania a problémov

pri mapovaní, používanej technike a postupoch a rozličné dáta. Z užitočnejších uvedieme štyri:

www.sghbern.ch/hrh.html

– stránka HRH (Siebenhengste, Švajčiarsko), kde nájdete veľa článkov o mapovaní, chybách a pod.

www.carto.net/neumann/caving/cave-symbols/

– mapové symboly odporúčané UIS

www.sghbern.ch/sudaceSymbois/symbol.html

– symboly odporúčané pre geomorfologické mapovanie

www.ngdc.noaa.gov/seg/geomag/jsp/declination.jsp

– kalkulačka magnetickej deklinácie pre celú Zem

Ďakujeme všetkým, ktorí pomohli návrhmi, korektúrami, pripomienkami, a tým, ktorí preložili tento článok.

Originál článku vyšiel v NSS News, 65 (May 2007), str. 10–13, preložil Martin Sluka.

Jak rychle obohatit tělo – pokračování – aneb o několika omylech

Petr Nakládal

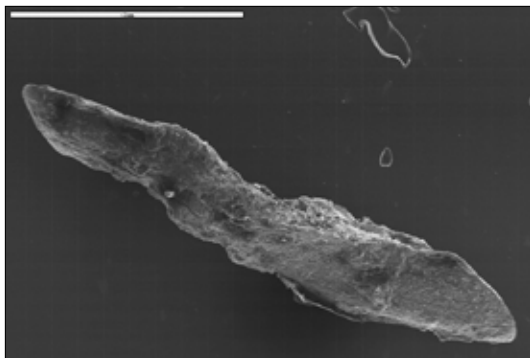
ZO ČSS 1-02 Tetín

Po experimentálním rychlém obohacení těla o některé prvky (viz článek ve Speleu 45) jsem se těšil, jak si takto lehce nabytých ingrediencí budu užívat. Leč kýžený efekt se nedostavil. Místo toho, že bych

mohl přestat pít mléko kvůli vápníku a jíst špenát kvůli železu, začaly se s tělem dít divné věci. Nejprve se v místě in-jektáže objevila bradavice. Další podobné výrůstky na levé ruce na sebe nedaly

dlouho čekat. Našinec by řekl, nic jednoduššího, stačí si zajít na kožní. No jo, jenomže na bradavice jsem dostal mast a na můj argument, že pod bradavicí je trocha toho vápence a nějakého kovu mi bylo řečeno, že si s tím mám dojít na chirurgii. Tam, kam jsem chodil s úrazy dříve, došlo k výměně lékařů. Chirurg (na jeho obranu nutno dodat, že to byl specialista na dámská prsa a hemoroidy a mezi šlachy a bůhví co ještě, co je v ruce, se mu určitě nechtělo) se po bedlivé prohlídce rozhodl útvar neodstraňovat, pokud by mi nedělal větší problémy.

Po nějakém čase nastoupily další problémy. Ne, že bych na nějaké vyrážky nebyl zvyklý, ale v tak hojném počtu jsem je nečekal. Pozitivem vzniklého stavu byla roční absence jakékoli virózy (proč by se také na vás nějaký vir lepil, když máte permanentně nabuzený imunitní systém). Bradavice jsem si tedy na radu kožní lékařky léčil mastičkou a občas je i páčil dusíkem, kterého je v oblasti vědy a výzkumu hojnost. Jednou, takhle po odloupení zbytku puchýře, se pod čerstvou kůží objevila tmavá tečka, na omak způsobená cizím tělesem. Nebylo příliš velkým problémem si z ruky vytáhnout kousek střepiny (obr. 1). Moc mě pak překvapila její barva, a to černá. Kterýpak asi kov barvy žluté (barva nábojek

Obr. 1 První střepina vytažená z ruky. Foto: Radek Procházka, PřF UK.

Obr. 2 RTG snímek střepin v ruce. Foto: RTG oddělení FN Vinohrady.

Obr. 3 Operace ruky, černé střepiny ve vazivové tkáni. Foto: MUDr. Kletenský.

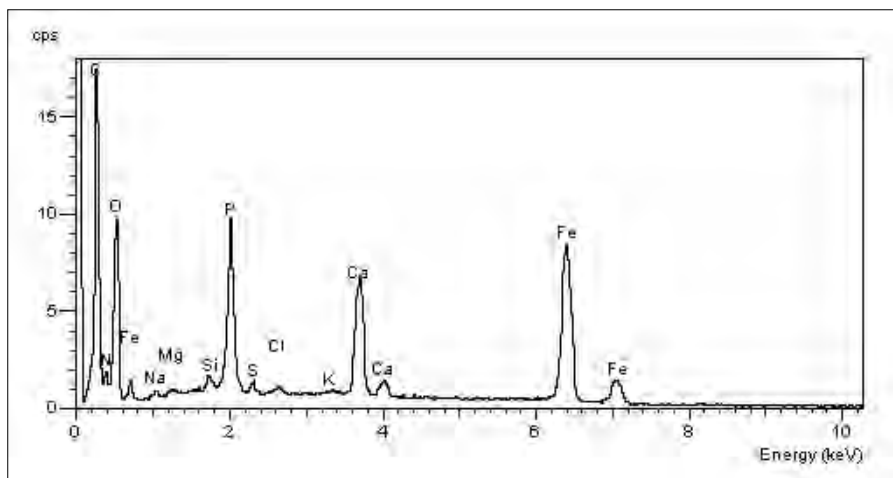
Obr. 4 Histologický nálezn.

Hilti) černě koroduje. Samozřejmě mosaz. Takže zase honem zajít na kožní. Na upozornění na zvýšený výskyt vyrážek na těle a na přítomnost patrně mědi v ruce mi bylo sděleno, že vyrážky jsou psychosomatické a mám změnit životsprávu (jsem nekuřák a téměř abstinent, asi mám začít kouřit a chlastat), dát výpověď v práci a najít si jiné zaměstnání. S tou mědí v ruce si mám zajít k chirurgovi. A tak se kolečko uzavřelo a zase v poklidu ubíhal čas.

Po několika měsících jsem se sešel s dlouhodobými známými z řad lékařů a speleopotápěčů, a tak mi nedalo se

nezeptat, co oni na přítomnost kovu v ruce. Jejich vyjádření bylo jednoznačné, musí ven. Podle jejich názoru jsou v Praze a v širém okolí (to širší okolí podle toho, co jsem posléze viděl, budou minimálně celé Čechy, ne-li více) „na packy nejlepší ve Fakultní nemocnici Královské Vinohrady“. Zde mi bylo potvrzeno, že kov v ruce, nedej Bože měď, je pro tělo nezdravá záležitost a poprvé jsem zde slyšel slovo metaloza. A pak to šlo ráz na ráz. Na podkladě prohlídky a RTG snímku (obr. 2) jsem byl objednan na operaci. Ta proběhla za vcelku příjemné atmosféry. Jen mě mrzelo, že jsem neviděl do rány a ani nemohl držet háčky. To však bylo vynahrazeno poskytnutím bohaté barevné fotodokumentace, z níž je zřetelné, co

střepiny po odpalu mohou v ruce udělat (obr. 3). Aby těch omylů nebylo málo, doktorům jsem tvrdil, že mám v ruce mosaz (žlutý kov černě korodující). Dle výsledků však byla tkáň zasažena železem (viz histologický nálezn obr. 4). Po rychlém domácím testu magnetem bylo jasno. Nábojky Hilti jsou z mořené a barvené oceli (proto jsou odolné při nabíjení). Ta v těle koroduje vlivem patrně redukčního prostředí v oblasti poškozené tkáně na černé oxidy. Dle výsledků analýzy střepiny na elektronové mikrosondě (obr. 5) je navíc patrné, že naše tělo obaluje takového nepříjemného vetřelce apatitem a tím snižuje jeho nepříznivý vliv na okolní tkáň. Nábojky českého

Obr. 5 Výsledky analýzy z mikrosondy (zpracoval Radek Procházka PřF UK).

původu jsou však lisovány z mosazi (na Moravě ověřeno magnetem). Vzhledem k tomu, jaké jsem měl problémy s železem v těle, předpokládám, že v případě mosazi by následky byly o něco horší.

Co závěrem? Tyto řádky by neměly být varováním před prací s nábojkami. Berte je jako doporučení jít s podobným typem úrazu rovnou na plastickou

chirurgii. Nepředpokládám, že by vám ostatní lékařské kapacity chtěly ublížit, ale tento typ úrazu je pro běžné praktické lékaře tak specifický, že ani nemohou domyslet další důsledky. Pokud se tedy nějakému laskavému čtenáři něco podobného stalo či stane, ať tento článek a zkušenosti použije jako precedens pro další své kroky.

TROCHA HISTORIE

Co asi na internetu nenajdete

Ladislav Slezák
čestný člen ČSS

Letošní rok je ve znamení velké speleologické události. Uplyne plných sto let od významných objevů jeskyní, které proslavily naši malou zemičku téměř po celém světě. V roce 1909 byla objevena první část Punkevních jeskyní a téhož roku nový díl Kateřinské jeskyně. Málokdo však ví, že až neuvěřitelně snadný objev členů Jeskynní sekce Přírodovědného klubu v Brně vyvolal tak rozporuplné reakce mezi jeskyňáři samotnými. Z celého boje vítězně vyvázl Karel Absolon, zatím co Jeskynní sekce se totálně rozpadla. Dlouhá je historie zpřístupňování, pokořování přírody ve jménu cestovního ruchu a „zkulturňování“ naší společnosti.

Novodobá historie speleologického bádání se rozvíjí po konci druhé světové války, aby v roce 1969, za nesrovnatelně většího úsilí, byla objevena Amatérská jeskyně, v jejíchž útrokách pokračují

objevitelské práce do dnešních dnů a budou patrně pokračovat i nadále. Objevitelské zásluhy se neměří ani vidinami podnikatelských zisků, tak jak tomu bylo před sto léty, ani výstavbou monumentů. Odměnou jsou publikovatelné zprávy a dokonalá fotografická či filmová dokumentace.

V tomto roce je tu ještě jedno výročí. Padesát let trvání již legendární Plánivské skupiny Speleologického klubu. Bude se jistě slavit, vzpomínat a prezentovat veřejnosti. Z původní skupiny nadšenců z r. 1959 zbývá již jen nepatrné torzo, které úzkostlivě opatruje takové relikvie, jako jsou kroniky, které jakoby zázrakem unikly zničujícímu požáru základny skupiny. Avšak ani v těchto kronikách není vše. A právě tato malá „bílá“ místečka bych, jako pamětník událostí té doby, chtěl vyplnit.

V roce 1960 jsem měl tu čest založit

v Moravském muzeu samostatně Oddělení pro výzkum krasu a být jeho vedoucím až do roku 1968. Jedním z cílů práce oddělení byla materiální i odborná podpora amatérské speleologické obce. Podmínkou bylo společné řešení jednotlivých krasových systémů a vzájemná, zcela otevřená komunikace. Skupiny, které na tyto podmínky přistoupily, byly ze strany Moravského muzea motivovány například tím, že jim byly umožněny výstavby pracovních základů v teritoriu jejich zájmu. Plánivská skupina tak získala od Moravského muzea stavební materiál na výstavbu původního srubu u jeskyně Michalky, nazvaného nejprve Kennedyho srub (zavraždění J. F. Kennedyho, prezidenta USA v r. 1963) později Chata děsu (což lépe vystihovalo to, co se v ní odehrávalo). Takových speleologických základů bylo zřízeno celkem 7.

Ke spolupráci s Oddělením pro výzkum krasu Moravského muzea se hlásila celá řada nadšených mladých lidí, kteří nebyli nikde organizováni. Ti chodili do oddělení na rady, konzultace i pro zapůjčení speleologického vybavení a náradí. Mezi těmito se v roce 1962 objevil i mladíček František Kala. Byl to takový tichý, slušně vychovaný mladík, s ohromným zápalem pro kras a jeskyně. Byl samotář, pouze o prázdninách jezdil pravidelně k příbuzným do Holštejna, kde měl svého kamaráda Aleše a s ním společně „bádali“ v okolí. V roce 1963 se jim podařil malý, ale povzbuzující objev v Lipoveckém žlebu. Jeskyňka byly nazvána Alešovou. Na základě vyprávění pana Vaňouse, který tajně s přítelem kutal v jeskyňce dnes uváděné jako Jezevčí, se vypravili do terénu, našli její neznatelný východ

a pokusili se o postup. Jejich práci neradi viděli „Plániváci“ a tak Franta s Alešem pracoviště opustili. „Plániváci“ tam později prokopali 22 m horizontální chodby a nakonec taktéž lokalitu opustili, aby se dali do otvírky Křížového kluka a pak Pikové dámy. Kala s kamarády objevili malou jeskyni Nad závalem u Staré Rasovny. Kalova skupinka se rozrostla o několik členů a začala si říkat PUNKVA – NR (Punkva – náhorní rovina). V roce 1966 se pokusili o otvírku závalu v Cikánském závrtu (pozdější objevná cesta Plánivské skupiny do Staré Amatérské jeskyně), ale práce byla nad jejich síly. V roce 1968 skupinu zaujala Dolina překvapení, závrt jižně, nedaleko Městikádě. Toto pracoviště později dostalo přezdívku „Gumový závrt“. K pažení šachtice totiž hoši použili zcela netradiční materiál – vyřazené pneumatiky od traktorů. V roce 1969 se výztuž natolik zdeformovala, že bylo nutno pracoviště zabezpečit důkladně výdřevou. Práci provedla profesionální výzkumná skupina Moravského krasu. V hloubení bylo pokračováno, avšak nebylo v blokové suti dosaženo pevné stěny. Silné průvany a náteky bradavických sintrů na spodních plochách sutí byly známkou přítomnosti systému.

Vraťme se ještě k roku 1968. Koncem léta se rozhoduje Milan Šlechta k razantnímu kroku, který vychází ze znalosti situace v jeskyni 13 C. Tam pracuje profesionální výzkumná skupina Moravského krasu, jejímž je Milan členem. Dosažené koncové partie ve 13 C směřují zcela bez pochyb pod Cikánský závrt. Není na co čekat. Skupina Punkva – NR, která se jen velmi zvolna zahlubuje do závalu, je vyzvána ke spolupráci na otvírce, kterou je

schopna zvládnout jediné silná skupina. Záhy skupina Punkva vypadáva ze hry, aby se už na Cikánský závrt nikdy nevrátila.

Dne 29. 8. 1970 si povodeň vyžádala oběti nejvyšší. V Dolině překvapení vyráží silný vzduchový proud, který vytlačují vzduté vody v Amatérské jeskyni. Daleko

později byl proveden experiment, kdy do Doliny překvapení byla vypuštěna cisterna vody. Ta se v zápětí řinula po stěnách komínů nad Dómem zemních pyramid v Amatérské jeskyni. Tolik z historie prací **skupiny PUNKVA – NR**, na níž se téměř zapomnělo.

KRÁTKÉ ZPRÁVY

Nález ručního granátu na dně propasti Macocha

Vít Baldík, Oldřich Krejčí, Roman Novotný

Obr. 1 Granát v místě nálezů na dně propasti Macocha.

Pracovníci České geologické služby požádali v roce 2008 Agenturu ochrany přírody a krajiny ČR a Vládu ČR o povolení pracovat ve dně Macochy a v jejích stěnách. Geologické a geofyzikální práce v propasti probíhaly v prosinci 2008 až únoru 2009.

Během strukturně-geologických měření 3. 2. 2009 byl v blízkosti Červíkových jeskyní nalezen v suti ruční granát, který na první pohled nebyl z výzbroje armády ČR. Granát měl zrezivělé tělo a uraženou pojistku (obr. 1).

Podle informací na internetu bylo zjištěno, že se jedná o jednu z modifikací

granátu M26 (základní typ bývá označován MkII) americké armády a armád států NATO. Jedná se o granát útočného typu s hladkým pláštěm. Členěná část, která po výbuchu vytváří smrtící střepiny, je ukryta pod vnějším pláštěm. Jedná se tedy o typ „granátové jablko“. Původně byla totiž tato zbraň pojmenována podle španělského města Grenada (grenade je anglický název granátu), jehož

Obr. 2 Ukázka originální verze granátu M26.

okolí je známo pěstováním tohoto ovoce. Obranný granát české armády s fragmentovaným vnějším pláštěm se pak označuje jako „ananas – pineapple“.

Granát váží 425 gramů. Smrtící účinek má do 5 m, zranění může způsobit do 25 m. Celkový rozsah výbuchu dosahuje průměrně 40 m. Na obr. 2 je zobrazena originální verze granátu.

Netopýři na náš stůl

Miroslav Veselý

ZO ČSS 4-03 Labské pískovce v Děčíně

V předvánoční nabídce gastronomických laskomin se v jednom z děčínských řeznictví (majitel pan Roman Janovec ze Hřenska) objevili také netopýři. Nebohá zvířátka velikosti asi 12 cm byla samozřejmě již vyvrhnutá a měla ořezané hlavíčky a část končetin i s létacími blánami. Vyhlížela jako nejprve spařená ve vroucí vodě a posléze vyválená v sazích. Alespoň červená barva prosvítající nesměle z jejich jinak černého zbarvení tomu nasvědčovala. S ohledem na jejich mírné scvrknutí však byla nejspíš využita. Vzhledem k té převládající nejčernější černi možná i přeuzena. Jeden kilogram takto nevábně vyhlížejících „porcí masa“ stál 150 korun českých včetně DPH. Slevu za jejich příšerný vzhled neposkytovali. Ačkoliv se považují za běžného českého konzumenta a pokud jde o masíčka, mimo hmyzu ochutnám rád cokoli (zatím jsem ozkoušel nutrie, psa, kočku, klokanu, žabu, běžné plody moře a nějakého plochého průhledného rosolovitého mořského tvora úhledně nakrájeného na čtverečky – prý medúzu), v tomto případě jsem v sobě

Nález byl ohlášen vedoucímu provozu Punkevních jeskyní a granát byl poté odnesen pyrotechnikem. Podle jeho informací se jednalo pouze o originální plášť granátu s podomácku vyrobenou výplní ze střelného prachu a směsi železných úlomků a součástek. Výbuch takto upraveného granátu mohl ohrozit na životě náhodné nálezce.

odvahu nenašel. Nějak jsem si vzpomněl na loňské televizní vysílání o zelenajícím masu objeveném v restauracích Asiatů a přitom usoudil, že předmětní netopýři mají asi původ ve stejných zeměpisných šířkách. Čili hygiena nula. A tak opatrnost zvítězila nad zvědavostí. Když jsem se snažil zjistit o původu masa něco více, tvrdily mi prodavačky, že se jedná o moravské uzené. Ať jsme však s paní kookali a prohlíželi maso sebevíce, toho vepře jsme v tom pořádku neviděli. Když prodávající dámy poznaly, že ve skutečnosti nemám o koupi masa zájem, ztratily zájem zase ony o mě. Při únorové návštěvě obchodu jsem se přesvědčil, že fláky uzeneho masa, nazývané „netopýři“, vypadají ve skutečnosti úplně jinak. Navštívíte-li tedy někdy Děčín a budete-li mít to štěstí, zmíněnou kulinářskou lahůdku nabízele hlavněmu nádraží.

P.S.: Doufám, že díky výtce toho, co všechno už jsem jedl, mě ti, kteří mě dosud znají jako slušného člověka, nebudou považovat za prase.

VÝROČÍ A VZPOMÍNKY

Česká speleologická společnost
ZO 3-02 Jeskyňáři Plzeň

oznamuje, že dne 3. července 2009 zemřel
ve věku nedožitých 90 let

Václav Kuttan

nestor západočeských jeskyňářů a čestný člen ČSS.

Narodil se 10. 10. 1919 v Murmanskú a s rodiči se následně vrátil do Prahy, kde jeho otec provozoval knižní vydavatelství. Okupace v r. 1939 jej zastihla jako vojáka z povolání. Později byl zatčen a do konce války vězněn v Terezíně a nasazen na nucených pracích při výstavbě podzemní továrny Richard u Litoměřic.

Po válce byl Vašek činný jako skautský vedoucí a opět nastoupil službu u armády, ale po komunistickém převratu v r. 1948 byl nucen kvůli svým postojům ji nadobro opustit. Vystřídal řadu povolání, působil též nějakou dobu jako učitel na střední škole. Skautskému hnutí zůstal věrný po celý život. V období 1950–1968 a 1970–1989, kdy byla skautská organizace zakázána, se pokoušel její činnost nahradit působením v různých svobodomyšlných organizacích se vztahem k přírodě a tato snaha jej přivedla do centra jeskyňářského dění v západních Čechách.

Tak byl postupně činný v Tisu a spoluúčastnil se založení Krasové sekce. Když byl Tis rozpuštěn, působil jako vedoucí turistického oddílu mládeže Nickamínek se zaměřením na krasovou turistiku. Spolupracoval se Západočeským muzeem v Plzni, kde vedl archeologický kroužek, jenž se podílel na výzkumech v historickém podzemí města Plzně. Po založení ČSS byl prvním předsedou ZO 3-02. Publikoval ve sbornících a zasadil se o organizování I. až III. semináře o historickém podzemí.

Na 5. valném shromáždění v Karlštejně v r. 1996 byl Václav Kuttan za svoje zásluhy zvolen čestným členem ČSS.

Kromě skautského hnutí, speleologie a výzkumu historického podzemí byl též autorem článků z oboru vojenské historie. Ještě ve svých osmdesáti letech běžně překonával nepohodlí táboření v přírodě, které o mnoho mladším lidem dělalo problémy. V našich vzpomínkách zůstává Vašek jako moudrý a laskavý člověk, který otevřel cestu k jeskyňářství mnoha mladým lidem.

Zdař Bůh!

**SLOVENSKÉ MÚZEUM OCHRANY PRÍRODY A JASKYNIARSTVA
SLOVENSKÁ SPELEOLOGICKÁ SPOLOČNOSŤ
ŠOP SR SPRÁVA SLOVENSKÝCH JASKÝŇ**

v spolupráci s partnerskými organizáciami

**ČESKÁ SPELEOLOGICKÁ SPOLEČNOST
SPRÁVA JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY**

vyhlasujú

SÚŤAŽ o umelecké stvárnenie jaskyne

III. ročník

Súťaž nie je vekovo obmedzená, každý účastník môže poslať najviac tri poviedky (max. 10 strán), päť básní, pesničiek, malieb, kresieb, karikatúr alebo jednu sochu, model jaskyne, prípadne iný umelecký výtvor v termíne do 31. 12. 2009

Príhlašené práce doplnené menom, priezviskom a adresou autora, telefónom a e-mailom pošlite na adresu: SMOPaJ, Školská 4, 031 01 Liptovský Mikuláš, e-mail: smopaj@smopaj.sk

Autorov najlepších prác ocení odborná porota, ktorú menujú organizátori súťaže. O súťaži a jej výsledkoch budú informovať jaskyniarske periodiká a webové stránky, ktoré zverejnia aj ocenené práce. Vyhlásenie výsledkov a odovzdanie cien sa uskutoční v roku 2010